

IMPERIOZITATEA PARTICIPĂRII EFECTIVE A PERSOANELOR MAJORE VULNERABILE LA ACTIVITATEA NOTARIALĂ

[doi.org/10.24193/SUBBiur.70\(2025\).4.131-192](https://doi.org/10.24193/SUBBiur.70(2025).4.131-192)[↗] · publicat la: 20 iulie 2026

Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN*

Rezumat. Prezenta lucrare analizează cadrul normativ notarial din România, acordând o atenție specială măsurilor de accesibilitate lato sensu, destinate persoanelor vulnerabile, care au ca scop facilitarea participării lor la procedurile notariale. Pe parcursul studiului se examinează măsura în care cadrul juridic notarial național își îndeplinește obligația de a oferi sprijinul necesar persoanelor cu dizabilități, punând un accent deosebit pe faptul dacă garantează accesul egal la serviciile notariale pentru această categorie de persoane. În realizarea demersurilor evocate, am înțeles să utilizăm, cu precădere, metodologia de investigație juridico-dogmatică și funcționalistă, examinând legislația actuală, jurisprudența relevantă, cazuri practice și doctrina juridică. Prin prisma consacrărilor legale actuale și având în vedere circumstanțele în care se pot afla beneficiarii procedurilor notariale, am ales să demarăm cercetarea noastră pe două paliere, respectiv în funcție de reglementarea dizabilităților mintale și în funcție de reglementarea dizabilităților

* Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN: notar public, Camera Notarilor Publici Cluj; cadru didactic asociat, Drept privat, Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Drept, Cluj; e-mail: gabriela.ghile@law.ubbcluj.ro[↗]; ORCID: [0009-0000-1867-3519](https://orcid.org/0009-0000-1867-3519)[↗].

Toate drepturile de autor asupra operei rămân autorului Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, care o pune la dispoziția publicului sub licența Creative Commons Atribuire-Necomercial-FărăDerivate 4.0 Internațional (CC BY-NC-ND 4.0)[↗], creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0[↗].

senzoriale și de comunicare. Prin raportare la cele două categorii, am evidențiat procedurile notariale care permit utilizarea serviciilor notariale adaptate, particularitățile impuse beneficiarilor acestora și instrumentele prevăzute de lege pentru a fi uzitate de către profesionist în scopul accesibilizării serviciilor sale. Drept consecință, produsul nostru științific oferă o nouă perspectivă asupra necesității ca normele juridice să prevadă măsuri clare de adaptare a serviciilor pentru toate persoanele vulnerabile, indiferent de măsurile de ocrotire de care beneficiază sau de capacitatea lor civilă de exercițiu și să integreze instrumente veritabile de accesibilitate. Pe lângă analiza normelor de drept notarial intern prin raportare, cu precădere, la exigențele imperative ale cdpd, la dreptul internațional și la principiile de rang constituțional, obiectivul studiului constă în cristalizarea unor orientări privind posibile reforme legislative axate pe crearea unui mediu juridic incluziv, care să reflecte rolul notarului public în sprijinirea persoanelor vulnerabile.

Cuvinte-cheie: activitate notarială, accesibilitate, adaptare rezonabilă, persoane cu dizabilități, măsuri de ocrotire, art. 80 alin. (4^{^1}), art. 96 și art. 97 din Legea nr. 36/1995, cdpd, Legea nr. 8/2021-Spania.

The imperative need to reform the Romanian legal framework in order to ensure the effective participation of persons of legal age with vulnerabilities

Abstract. This paper analyses the notarial regulatory framework in Romania, with particular attention to accessibility measures lato sensu, intended for vulnerable persons, aimed at facilitating their participation in notarial procedures. The study examines the extent to which the national notarial legal framework fulfils its obligation to provide the necessary support for persons with disabilities, with special emphasis on assessing the guarantee of equal access to notarial services for this category of persons. In carrying out the stated objectives, we have chosen to employ primarily the methods of juridical-dogmatic and functionalist investigation, examining current legislation, relevant case law, practical cases, and legal doctrine. In light of the current legal framework and considering the circumstances in which the beneficiaries of notarial procedures

may find themselves, we chose to initiate our research on two levels, respectively according to the regulation of mental disabilities and according to the regulation of sensory and communication disabilities. In relation to these two categories, we identified the notarial procedures that permit the use of adapted notarial services, the specific requirements imposed on their beneficiaries, and the instruments provided by law to be used by the professional for the purpose of making their services accessible. Therefore, our scientific work offers a new perspective on the need for legal norms to provide clear measures for adapting services for all vulnerable persons, regardless of the protective measures from which they benefit or their legal capacity to act, and to integrate genuine accessibility tools. In addition to the analysis of domestic notarial law norms, particularly in relation to the imperative requirements of the crpd, international law, and constitutional principles, the objective of the study consists in formulating guidelines regarding possible legislative reforms focused on the creation of an inclusive legal environment, that reflects the role of the notary public in supporting vulnerable persons.

Keywords: notarial activity, accessibility, reasonable accommodation, persons with disabilities, protective measures, art. 80 para. (4^{^1}), art. 96 and art. 97 of Law no. 36/1995, crpd, Law no. 8/2021-Spain.

La imperiosa necesidad de reformar el marco jurídico rumano con el fin de garantizar la participación efectiva de las personas adultas vulnerables en la actividad notarial

El presente trabajo analiza el marco normativo notarial de Rumanía, prestando especial atención a las medidas de accesibilidad lato sensu, destinadas a las personas vulnerables, con el objetivo de facilitar su participación en los procedimientos notariales. A lo largo del estudio se examina en qué medida el marco jurídico notarial nacional cumple con la obligación de ofrecer el apoyo necesario a las personas con discapacidad, haciendo hincapié en la evaluación de la garantía del acceso igualitario a los servicios notariales para esta categoría de personas. En la realización de los objetivos planteados, hemos optado por emplear, principalmente, las metodologías de investigación jurídico-dogmática y funcionalista, examinando la

legislación vigente, la jurisprudencia relevante, casos prácticos y la doctrina jurídica. A la luz de la consagración legal actual y teniendo en cuenta las circunstancias en las que pueden encontrarse los beneficiarios de los procedimientos notariales, hemos decidido iniciar nuestra investigación en dos planos, respectivamente en función de la regulación de las discapacidades mentales y en función de la regulación de las discapacidades sensoriales y de comunicación. En relación con estas dos categorías, se identificaron los procedimientos notariales que permiten la utilización de los servicios notariales adaptados, las particularidades impuestas a sus beneficiarios y los instrumentos previstos por la ley para ser empleados por el profesional con el fin de hacer accesibles sus servicios. Como consecuencia, nuestro trabajo científico ofrece una nueva perspectiva sobre la necesidad de que las normas jurídicas prevean medidas claras de adaptación de los servicios para todas las personas vulnerables, independientemente de las medidas de protección de las que se benefician o de su capacidad civil de ejercicio, e integren verdaderos instrumentos de accesibilidad. Además del análisis de las normas del derecho notarial interno, en relación especialmente con las exigencias imperativas de la cdpd, el derecho internacional y los principios de rango constitucional, el objetivo del estudio consiste en la formulación de orientaciones relativas a posibles reformas legislativas centradas en la creación de un entorno jurídico inclusivo, que refleje el papel del notario público en el apoyo a las personas vulnerables.

actividad notarial, accesibilidad, ajuste razonable, personas con discapacidad, medidas de protección, art. 80 apdo. (4[^]1), art. 96 y art. 97 de la Ley n.º 36/1995, cdpd, Ley n.º 8/2021- España.

CUPRINS

Introducere și premise	135
Imperative de adaptare rezonabilă a activității notariale pentru persoane cu dizabilități mintale	146
1 Domeniul de aplicabilitate al normelor privind adaptarea rezonabilă a serviciilor notariale pentru persoanele cu dizabilități mintale - art. 80 alin. (4 [^] 1), din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale	147

Imperative de adaptare rezonabilă a activității notariale pentru persoane cu dizabilități senzoriale și de comunicare 168

 A Domeniul de aplicabilitate al normelor privind accesibilitatea serviciilor notariale pentru persoanele cu dizabilități senzoriale și de comunicare – art. 96 și art. 97 din Legea 36/1995 169

 1 Etape și proceduri notariale compatibile cu accesibilitatea serviciilor notariale pentru persoanele cu dizabilități senzoriale și de comunicare 169

 2 Tipologii de dizabilități senzoriale și de comunicare și alte particularități ale beneficiarilor serviciilor notariale accesibile 172

Implementarea instrumentelor de accesibilitate în cadrul activității notariale 175

Concluzii și năzuințe 183

Bibliografie 187

INTRODUCERE ȘI PREMISE

I

Cu alt prilej¹, ne-am propus abordarea, cu precădere, teoretică și panoramică a principiului accesibilității în materia ocrotirii persoanelor cu dizabilități. În contextul de față, obiectivul nostru constă în ilustrarea importanței practice și, mai cu seamă, în

1 Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Aspecte privind principiul accesibilității în materia ocrotirii persoanelor vulnerabile*, în Sorina DOROGA, Dan-Adrian CĂRĂMIDARIU (coord.), *Dreptul ca reacție și reacțiile la drept*, Universul Juridic, București, 2024, pp. 428-449; Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat – „Mecanisme de ocrotire a persoanelor vulnerabile majore în diferite sisteme de drept”*, Timișoara, 2024, pp. 229-243, 275-283.

activitatea notarială, a măsurilor de accesibilitate și a diverselor variațiuni ale acestora², ce servesc ocrotirii majorilor vulnerabili.

Punctul de plecare în demersul nostru științific îl constituie reiterarea unor aspecte conceptuale esențiale cu privire la principiul accesibilității și la aplicațiile sale, urmate de evidențierea imperiozității transpunerii lor în scena juridică națională și, mai exact, în domeniul dreptului notarial.

În materia protecției persoanei fizice, mecanismele în discuție își găsesc principala consacrare în Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități (denumită în continuare Convenția sau CDPD)³, ratificată de către România prin Legea nr. 221/2010⁴. Mai precis, în cadrul art. 3 lit. f) CDPD, principiul accesibilității apare enumerat printre principiile generale consacrate salvagădării și promovării drepturilor și libertăților indivizilor cu dizabilități⁵. Implicațiile sale sunt

2 În sensul prezentului articol, sintagmelor măsuri/instrumente/mecanisme/mijloace/sisteme de accesibilitate sau de sprijin le conferim valențe interșanjabile și înțelesul de aplicații ale principiului accesibilității. Preceptele enumerate se doresc a fi înlocuitoare ale fenomenului de incapacitate a persoanei fizice și ale măsurilor de ocrotire care anihilează sau minimalizează capacitatea juridică și autonomia, reprezentând instrumente prin care aceste repere fundamentale sunt valorificate la maxim și potențate, în scopul de a stabili egalitatea deplină între persoanele cu dizabilități și ceilalți subiecți. Cf. Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat...*, p. 283.

3 adoptată la New York, de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, în data de 13 decembrie 2006, deschisă spre semnare la 30 martie 2007 și semnată de către România la 26 septembrie 2007.

4 publicată în M.Of. nr. 792 din 26 noiembrie 2010, cu modificările și completările ulterioare.

5 Alături de principiul accesibilității, art. 3 din CDPD consacră și alte principii generale dintre care menționăm:

„a) respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri și a independenței persoanelor; b) nediscriminarea; c) participarea și integrarea deplină și efectivă în societate; d) respectul pentru diversitate și acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității; e) egalitatea de șanse” etc.

detaliate în cuprinsul art. 9 din același tratat⁶, aplicabilitatea sa transversală în cuprinsul Convenției fiind evidentă, aspect care atestă omniprezența accesibilității în întreaga materie a ocrotirii persoanei fizice cu deficiențe și corelația cu alte drepturi precum:

6 Art. 9 din CDPD, dedicat accesibilității, prevede că: „1. Pentru a da persoanelor cu dizabilități posibilitatea să trăiască independent și să participe pe deplin la toate aspectele vieții, statele părți vor lua măsurile adecvate pentru a asigura acestor persoane accesul, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, informație și mijloace de comunicare, inclusiv la tehnologiile și sistemele informatice și de comunicații și la alte facilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în zonele urbane, cât și rurale. Aceste măsuri, care includ identificarea și eliminarea obstacolelor și barierelor față de accesul deplin, trebuie aplicate, printre altele, la:

- a) clădiri, drumuri, mijloace de transport și alte facilități interioare sau exterioare, inclusiv școli, locuințe, unități medicale și locuri de muncă;
- b) serviciile de informare, comunicații și de altă natură, inclusiv serviciile electronice și de urgență.

2. Statele părți vor lua, de asemenea, măsuri potrivite pentru:

- a) a elabora, promulga și monitoriza implementarea standardelor minime și instrucțiunilor pentru accesibilizarea facilităților și serviciilor deschise publicului sau oferite acestuia;
- b) a se asigura că entitățile private care oferă facilități și servicii deschise publicului sau oferite acestuia țin cont de toate aspectele legate de accesibilitate, pentru persoanele cu dizabilități;
- c) a asigura părților implicate formare pe problemele de accesibilitate cu care se confruntă persoanele cu dizabilități;
- d) a asigura, în clădiri și în alte spații publice, semne în limbaj Braille și forme ușor de citit și de înțeles;
- e) a furniza forme de asistență vie și intermediere, inclusiv ghizi, cititori și interpreți profesioniști de limbaj mimico-gestual, pentru a facilita accesul în clădiri și în alte spații publice;
- f) a promova alte forme adecvate de asistență și sprijin pentru persoanele cu dizabilități în vederea asigurării accesului acestora la informație;
- g) a promova accesul persoanelor cu dizabilități la noi tehnologii și sisteme informatice și de comunicații, inclusiv la internet;
- h) a promova proiectarea, dezvoltarea, producerea și distribuirea de tehnologii și sisteme informatice și de comunicații accesibile, încă din fazele incipiente, astfel încât aceste tehnologii și sisteme să devină accesibile la costuri minime”.

accesul la justiție (art. 13 CDPD), educație (art. 24 CDPD), sănătate (art. 25 CDPD), etc.

Recunoașterea existenței și exercitarea deplină și egală a prerogativelor enumerate anterior, precum și a oricăror alte drepturi și libertăți fundamentale, de către indivizii cu dizabilități, reflectă tocmai menirea accesibilității. În mod particular, Convenția ilustrează indisolubila conexiune între accesibilitate și capacitate juridică, arătând că misiunea accesibilității constă în facilitarea cunoașterii drepturilor și a exercitării acestora de către cei care nu dispun, aparent, de o asemenea aptitudine. În termeni concisi, prin intermediul accesibilității se tinde să se ajungă la înlăturarea tuturor barierelor⁷, care îi împiedică pe subiecții de drept cu vulnerabilități de a se bucura, în condiții ce respectă autonomia lor de voință și egalitatea în drepturi cu celelalte persoane, de exercitarea capacității lor juridice [art. 9 coroborat cu art. 12 alin (2) și art. 21 CDPD].

Prin raportare la reperele învederate anterior și prin apelare la diverse metode de cercetare, dar, cu precădere, la cea de investigație juridico-dogmatică⁸ și funcționalistă, specifică studiului în materia dizabilității, în prezentul articol, ne propunem extrapolarea concluziei lansate de noi anterior, respectiv „*liberté-égalité-dignité*”, care se împletește nu doar în formă, ci și în fond, cu „*vulnérabilité nécessite l’accessibilité*”⁹. În

7 În categoria barierelor *lato sensu* intră atât barierele fizice, legislative, de atitudine, comportamente, obiceiuri, lipsa de conștientizare și discriminarea culturală. Cf. EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE, „Opinion of the European Economic and Social Committee on ‘Accessibility as a human right for persons with disabilities’ (own-initiative opinion)”, (2014/C/177/03), pg.3.8, în *Official Journal of the European Union*, C177/15, online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52013IE3000>.

8 Cf. Dawn WATKINS, Mandy BURTON (ed.), *Research Methods in Law*, ed. a 2-a, Routledge, Abingdon/New York, 2018, pp. 1-7, 131.

9 Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Aspecte privind principiul accesibilității în materia ocrotirii persoanelor vulnerabile...*, pp. 429-430.

acest demers, vom evidenția că versiunea în limba spaniolă a acestei devise constituie nu doar o întâmplare plastică, pe care ne-o arogăm, ci și o reușită juridică, aptă a inspira legiuitorul autohton, întrucât potrivit sistemului de drept notarial spaniol:

*„La libertad, igualdad y dignidad
Son características de la humanidad,
Se encuentran en la realidad de una sociedad
Donde la vulnerabilidad se mezcla con accesibilidad
Para hacer del servicio de notario una universalidad”*¹⁰.

În urma reformării cadrului juridic național privind măsurile de ocrotire a majorilor¹¹, prin adoptarea Legii nr. 140/2022¹², în sistemul legislativ au fost introduse referiri la instrumentele de accesibilitate, însă într-o manieră oarecum succintă.

10 T.n.: „Libertatea, egalitatea și demnitatea

Sunt caracteristicile umanității,

Se întâlnesc în realitatea unei societăți,

Unde vulnerabilitatea se reunește cu accesibilitatea

Pentru a face serviciul notarial universal”.

11 Imboldul reformei legislative îl constituie Decizia CCR nr. 601 din 16 iulie 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 164 alin. (1) C.civ. din Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, care atrage atenția asupra coordonatelor unui veritabil sistem de ocrotire și anume asupra: măsurilor de protecție intermediare, concentrate pe suport și pe asistare, individualizate, adaptate nevoilor și voinței persoanei în cauză, proporționale gradului de capacitate mintală, cu durată limitată și supuse revizuirii periodice. Pentru o viziune de ansamblu asupra motivării Deciziei CCR și a rațiunilor care au determinat ridicarea excepției, cf. Codruța GUZEI-MANGU, *Despre reformarea regimului juridic privind ocrotirea persoanei fizice ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 601/2020*, online: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1640037798-articol-codruta-guzei-mangu.pdf>.

12 Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte, publicată în M.Of. nr. 500 din 20 mai 2022, denumită în prezentul articol Legea nr. 140/2022. Pentru o prezentare aprofundată, ce se înscrie printre reperele care au dat tonul unei noi etape în reforma protecției persoanelor cu dizabilități, cf. Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, București, Hamangiu, 2022, pp. 124-140.

În concret, art. 174 alin. (2) lit. c) C.civ. statuează cu privire la obligația tutorelui de a asigura și de a permite „atunci când este posibil, informarea și lămurirea persoanei ocrotite, în modalități adaptate stării acesteia, despre toate actele și faptele care ar putea să o afecteze, despre utilitatea și gradul lor de urgență, precum și despre consecințele unui refuz din partea persoanei ocrotite de a le încheia”¹³. Tot o trimitere evazivă la mijloacele de accesibilitate o remarcăm și în cadrul art. 940 alin. (7) C.proc.civ., care statuează în termeni imperativi obligația informării persoanei a cărei ocrotire se cere, pe întreaga procedură a judecării cauzelor referitoare la măsurile de ocrotire, „în modalități adaptate stării acesteia, despre desfășurarea procedurii judiciare, precum și despre luarea oricărei măsuri cu privire la persoana și bunurile sale”¹⁴.

În contextele surprinse anterior, mecanismele de accesibilitate se regăsesc aplicate sub forma particulară a adaptărilor rezonabile¹⁵. În cazul tutorelui, accesibilitatea se remarcă prin

13 Precizăm faptul că, în contextul reprodus, modalitățile de adaptare la starea persoanei cu dizabilități fac referire la adaptările rezonabile, componente ale mecanismelor de accesibilitate *lato sensu*, detaliate în rândurile ulterioare.

14 Reiterăm o altă insuficiență a dispoziției legale tocmai reproduse și anume aceea că, pentru moment, art. 940 alin. (7) C.proc.civ. nu lămurește, cu mare precizie, în sarcina cui este instituită obligația în cauză. Până la o viitoare clarificare, considerăm că sarcina informării persoanei cu dizabilități, în modalitățile adaptate stării sale, trebuie să se realizeze, în principal, de către magistrații participanți la proces (procurorul, judecătorul) și, eventual, de către avocați.

15 Atât adaptările rezonabile, cât și măsurile de accesibilitate *stricto sensu*, fac parte din spectrul larg al măsurilor/mecanismelor de accesibilitate și sprijin prin intermediul cărora se facilitează exercitarea drepturilor de către persoanele cu dizabilități. Aceste concepte se doresc a fi înlocuitoare ale fenomenului de incapacitate și ale măsurilor care anihilează sau minimizează capacitatea și autonomia persoanei, reprezentând instrumente prin care valorile fundamentale ale omului sunt valorificate la maxim și potențate, în scopul de a stabili egalitatea dintre persoanele cu dizabilități și ceilalți indivizi. Cf. Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat...*, p. 283.

prisma îndatoririi de informare și lămurire a celui aflat sub ocrotire, în condițiile și maniera ajustate stării și nevoii sale. Tot în acest sens, legea prevede obligația practicienilor dreptului de a-și ajusta și reconfigura activitatea astfel încât să se acomodeze la specificul și particularitățile persoanei vulnerabile participante la actul de justiție, față de care își exercită atribuțiile profesionale.

În termeni similari, dar cu referire la proceduri

Adaptarea rezonabilă, cunoscută și sub denumirea de „acomodare rezonabilă”, este definită în cadrul CDPD. Astfel, potrivit art. 2, „adaptare rezonabilă înseamnă modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure ori să își exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului”.

Ca și elemente de distincție, măsurile de accesibilitate *stricto sensu* nu sunt definite de CDPD, dar din interpretările oficiale și din literatura din domeniu deducem că acestea sunt menite unui grup în care membrii săi împărtășesc nevoi/deficiențe similare și reprezintă o obligație *ex ante*, nefiind condiționate de solicitarea lor. Așadar, adaptarea rezonabilă constituie o măsură individuală și personalizată, destinată unui individ, configurată potrivit nevoilor sale personale și produce efecte *ex nunc*. În lucrările de specialitate se poartă discuții cu privire la momentul concret de la care curge obligația statelor părți ale CDPD de a se asigura adaptarea rezonabilă, fiind exprimate păreri conform cărora obligația ia naștere din momentul în care titularul obligației știa sau ar fi trebuit să știe despre dizabilitate și nevoile specifice sau de la momentul formulării cererii pentru acordarea sa. Pentru Opinia Comitetului CDPD și expunerile doctrinare, cf. UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 2*, (2014), *Article 9: Accessibility*, CRPD/C/GC/2, 22 May 2014, pg. 25-26; Delia FERRI, „Reasonable Accommodation as a Gateway to the Equal Enjoyment of Human Rights: From New York to Strasbourg”, în *Social Inclusion* (ISSN: 2183-2803), 2018, vol. VI, Issue 1, pp. 43-44.

Pentru alte aspecte în legătură cu distincția dintre adaptare rezonabilă și mecanisme de accesibilitate, cf. Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Aspecte privind principiul accesibilității în materia ocrotirii persoanelor vulnerabile...*, pp. 434-435.

necontencioase, art. 80 alin. (4¹) din Legea nr. 36/1995¹⁶, introdus prin Legea nr. 140/2022, consacră obligația notarului public de a utiliza mecanisme de adaptare rezonabilă, în raport de persoanele aflate sub tutelă specială sau sub consiliere judiciară și care iau parte la îndeplinirea procedurilor notariale¹⁷.

Mai exact, „în cazul în care la încheierea actului sau la îndeplinirea procedurii notariale participă, în condițiile legii, o persoană care beneficiază de consiliere judiciară sau tutelă specială, notarul public asigură informarea și lămurirea persoanei ocrotite, în modalități adaptate stării acesteia, despre efectele încheierii actului sau, după caz, ale îndeplinirii procedurii notariale, precum și despre utilitatea și gradul de urgență al acestora”.

Totodată, în temeiul normei în discuție, „dacă apreciază necesar, notarul public poate acorda un termen pentru încheierea actului sau îndeplinirea procedurii notariale, în vederea informării corespunzătoare a persoanei ocrotite”.

Se impune a fi menționat că asemenea îndatoriri ce țin de informarea, cooperarea și comunicarea dintre notarul public și participanții la procedurile notariale preexistau Legii nr. 140/2022. În acest sens, art. 80 alin. (1) din Legea nr. 36/1995 în forma sa în vigoare încă de la momentul adoptării Legii

16 Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale, publicată în M.Of. nr. 92 din 16 mai 1995, cu modificările și completările ulterioare, republicată, denumită în continuare Legea nr. 36/1995 sau Legea notarilor publici și a activității notariale.

17 Implementarea modificărilor legislative din materia ocrotirii persoanei fizice în cadrulul juridic notarial reprezintă o premieră în sistemul juridic național. Până la adoptarea Legii nr. 140/2022, legislația notarială nu cuprindea norme care să reglementeze participarea activă a persoanelor aflate sub interdicție judecătorească, protecția lor juridică conducând, invariabil, la excluderea cvasitotală din circuitul juridic a celor interziși, ca urmare a pierderii totale a capacității lor civile. Pentru o analiză aprofundată a rădăcinilor instituției interdicției judecătorești, de la origini și până în epoca modernă, cf. Dorin JOREA, „Petite histoire des mesures de protection des incapables en droit français”, în *SUBB Iurisprudentia* nr. 2/2015, online: <https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudentia/article/view/1079>.

notarilor publici și a activității notariale, prevede că „notarul public are obligația să deslușească raporturile juridice dintre părți cu privire la actul pe care vor să îl încheie, să verifice dacă scopul pe care îl urmăresc este în conformitate cu legea și să le dea îndrumările necesare asupra efectelor lui juridice”.

Coroborarea dispozițiilor reproduse anterior, respectiv ale art. 80 alin. (4^{^1}) din Legea nr. 36/1995 cu cele ale art. 80 alin. (1) din același act normativ, reflectă diligențele sporite care îi revin notarului public în situația în care participanții actului notarial sunt persoane cu anumite dizabilități intelectuale și psihosociale¹⁸ și în privința cărora s-au luat măsurile de ocrotire ale tutelei speciale sau consilierii judiciare, textul legal nou introdus particularizând îndatoririle generale ale notarului public, consacrate anterior¹⁹.

18 Întrucât potrivit actualei legislații, aceste tipuri de dizabilități pot antrena măsura tutelei speciale și a consilierii judiciare.

19 Termenul dizabilitate mintală nu are o definiție unică și autonomă în principalele instrumente internaționale. Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități enumeră, în mod specific, deficiențele fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale; în ceea ce privește conținutul clinic al sferei „mintale” (art. 1 CDPD), Organizația Mondială a Sănătății (OMS) definește tulburarea mintală ca fiind „o perturbare semnificativă din punct de vedere clinic a cogniției, a reglării emoționale sau a comportamentului”, asociată, de obicei, cu suferință sau cu o afectare semnificativă a funcționării; dizabilitatea intelectuală constituie o subdiviziune a tulburărilor mintale (sau *disorder of intellectual development*) și este privită ca reprezentând limitări semnificative ale funcționării intelectuale și ale comportamentului adaptativ, respectiv dificultăți în abilitățile conceptuale, sociale și practice ale vieții cotidiene. Cf. WORLD HEALTH ORGANIZATION, *Mental disorders*, secțiunea Neurodevelopmental disorders, online: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders/>.

Ghidul Organizației Mondiale a Sănătății și Oficiul Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, care adoptă definiția dizabilității stabilită de către CDPD, înțelege dizabilitatea psihosocială ca rezultând din interacțiunea dintre persoanele care se confruntă cu dificultăți de sănătate mintală, reale sau percepute și barierele atitudinale și de mediu care le împiedică participarea deplină și efectivă la viața socială, în condiții

Ținem să precizăm că tratamentul diferențiat pentru situația în care subiecții actelor și procedurilor notariale sunt indivizi cu dizabilități este contemporan cu intrarea în vigoare a Legii nr. 36/1995. Din acel moment, respectiv din anul 1995 și până la modificările aduse de Legea nr. 140/2022, diligențele sporite vizau, cu precădere, solicitanții cu tulburări ale simțurilor și de comunicare. În concret, sub titulatura încetățenită în rândul practicienilor de luare a consimțământului persoanelor aflate în situații speciale²⁰, art. 96 din Legea 36/1995 dispune:

„(1) Declarația de voință a surdului, mutului sau surdomutului, știutori de carte, se va da în scris, în fața notarului public, prin înscrierea de către parte, înaintea semnăturii, a mențiunii «consimt la prezentul act, pe care l-am citit». (2) Dacă surdul, mutul sau surdomutul se găsesc din orice motiv în imposibilitate de a scrie, declarația de voință se va lua prin interpret. (3) Pentru a lua consimțământul unui nevăzător, notarul public va întreba dacă a auzit bine când i s-a citit înscrisul și dacă cele auzite reprezintă voința sa, consemnând acestea în încheierea de autentificare.”

În continuare, art. 97 completează cadrul legal prevăzând că, „(1) În cazul acelor care, din pricina infirmității, a bolii sau din orice alte cauze, nu pot semna, notarul public, îndeplinind actul, va lua consimțământul numai în prezența a 2 martori asistenți, această formalitate suplinind absența semnăturii părții.”

Compilarea textelor legale rediate mai sus, respectiv ale art. 96 și art. 97 din Legea 36/1995, ilustrează implicațiile derogatorii de la dreptul comun, respectiv de art. 80 alin. (1) din Legea nr. 36/1995, pentru ipotezele în care sunt implicate în proceduri notariale,

de egalitate cu ceilalți. Cf. WORLD HEALTH ORGANIZATION, OFFICE OF THE UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, *Mental health, human rights and legislation. Guidance and practice*, ISBN (WHO) 978-92-4-008074-4, p. XIV.

20 Cf. Oana-Elena BUZINCU, *Ipoteze speciale ce devin normalitate prin repetabilitatea lor în cadrul procedurii divorțului pe cale notarială*, online: <https://www.universuljuridic.ro/ipoteze-speciale-ce-devin-normalitate-prin-repetabilitatea-lor-in-cadrul-procedurii-divortului-pe-cale-notariale/>; Ioan POPA, Alin-Adrian MOISE, *Drept notarial. Organizarea activității. Statutul notarului. Proceduri notariale*, Universul Juridic, București, 2013, pp. 214-215.

ce presupun luarea consimțământului, persoane aflate în situații vulnerabile din cauza anumitor deficiențe somatice, respectiv de motricitate fină.

Așadar, cadrul legal actual prevede o serie de atribuții intensificate, în sarcina notarului, sub forma unor imperative de accesibilitate²¹, cu scopul de a facilita exercitarea drepturilor persoanelor care nu se încadrează în tiparul standard al subiecților de drept, la participarea la proceduri notariale. În concret, formalitățile specifice se impun a fi parcurse în situațiile în care beneficiarii serviciilor notariale au dizabilități intelectuale și/sau psihosociale, dublate de măsurile de ocrotire ale tutelei speciale, respectiv ale consilierii judiciare sau în contextele în care aceștia au dizabilități senzoriale și de comunicare determinate, respectiv sunt: nevăzători, surzi, muți, surdomuți sau se află în imposibilitate de a scrie.

21 În prezentul studiu, înțelegem să ne axăm, în principal, pe accesibilitatea informațională, pe accesibilitatea comunicării și pe accesibilitatea instituțională, fapt ce nu echivalează, însă, cu excluderea altor accesibilități din mediul notarial. Accesibilitatea informațională se referă la faptul că persoanele cu dizabilități au dreptul, în condiții de egalitate cu ceilalți, să caute, să primească și să transmită informații și idei. Accesibilitatea comunicării, spre deosebire de accesibilitatea informației, se referă la modurile și mijloacele de comunicare alternativă, pentru toate tipurile de dizabilități, la formatul în care informația este furnizată, nu la conținutul propriu-zis al acesteia. Accesibilitatea instituțională implică asigurarea faptului că legislația, politicile și, în special, practica să nu contribuie la excluderea și discriminarea persoanelor cu dizabilități. Cf. Stylianos CHARITAKIS, *Access Denied: The Role of the European Union in Ensuring Accessibility under the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities* [Doctoral Thesis], Maastricht University, 2018, pp. 30-31; Marianne SCHULZE, *Understanding the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Handbook on the Human Rights of Persons with Disabilities*, Handicap International, 2010, pp. 45-46.

II

IMPERATIVE DE ADAPTARE REZONABILĂ A ACTIVITĂȚII NOTARIALE PENTRU PERSOANE CU DIZABILITĂȚI MINTALE

Ab initio, cu scopul de a evidenția trăsăturile distinctive ale cadrului normativ revizuit, care reglementează activitatea notarială, subliniem abordarea surprinzătoare adoptată de legiuitorul autohton, atât în ceea ce privește tratamentul juridic al dizabilităților mintale, cât și al deficiențelor senzoriale și de comunicare, pusă în aplicare cu rostul de a ocroti aceste categorii de persoane vulnerabile atunci când solicită sau participă la activități notariale.

Pentru o argumentare mai detaliată a susținerii noastre, înțelegem să abordăm individual maniera de reglementare a mecanismelor de accesibilitate, în funcție de clasificările dizabilităților evidențiate mai sus. Prin raportare la aceste distincții, intenționăm să clarificăm spectrul de acțiune al art. 80 alin. (4¹), art. 96 și al art. 97 din Legea 36/1995, utilitatea lor practică și să evidențiem îmbunătățirile normative ce se impun, stăruind asupra unor controverse pe care normele enumerate le suscită.

1 Domeniul de aplicabilitate al normelor privind adaptarea rezonabilă a serviciilor notariale pentru persoanele cu dizabilități mintale - art. 80 alin. (4^{^1}), din Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale

a Aplicabilitatea generală a adaptărilor rezonabile în raport cu etapele și procedurile notariale la care participă subiecți cu vulnerabilitate mintală

Introducerea în legislația națională a cerințelor privind adaptările rezonabile aplicabile în cadrul procedurilor notariale pentru participanții aflați sub tutelă specială sau sub consiliere judiciară se datorează adoptării Legii nr. 140/2022, care a dus la completarea art. 80 din Legea nr. 36/1995 cu un nou alineat, respectiv alin. (4^{^1}).

Amplasarea textului legal supus analizei în secțiunea demnă de reținut a dispozițiilor comune aplicabile procedurilor notariale demonstrează angajamentul legiuitorului de a promova un mediu notarial incluziv per ansamblu, axat pe ideea de sprijin pentru persoanele care beneficiază de unele regimuri de protecție juridică. Intenția legiferatoare de a impune un tratament configurat în funcție de nevoile solicitanților, în cadrul tuturor actelor și procedurilor notariale, nu reprezintă o simplă deducție, ci un obiectiv declarat expres încă din debutul normei supusă analizei. Justificarea conduitei legislative, caracterizată de clemență și empatie, rezidă în înțelegerea că, în principiu, procedurile notariale solicită implicare sporită din partea profesionistului, în procesul de interacțiune cu beneficiarii serviciilor prestate și, cu atât mai mult, în cazul celor vulnerabili. Totuși, anumite competențe date în sarcina notarului public nu implică reale dialoguri cu destinatarii prestațiilor notariale, unele operațiuni fiind chiar exceptate de la verificările ce țin de

identitatea și capacitatea solicitanților²², aspect ce nu implică, după cum vom evidenția, degrevarea *de plano* a notarului de îndatorirea de a oferi servicii juridice notariale adaptate la cazurile practice concrete.

În asemenea împrejurări în care serviciile notarului sunt scutite de la cercetări mai complexe, însă interlocutorii notarului public sunt indivizi aflați sub măsuri judiciare de ocrotire, în temeiul dispoziției normative în discuție, practicianul rămâne obligat să asigure adaptarea rezonabilă a activității sale. Ne întemeiem susținerea pe argumentul că, din formularea textului normativ al art. 80 alin. (4¹) din Legea nr. 36/1995, desprindem ideea că notarul are obligativitatea asigurării de servicii juridice adaptate, cu caracter universal, în exercitarea plenară a atribuțiilor sale profesionale în raport cu destinatarii acestora. Prin urmare, în termeni generici, demersul de accesibilizare a activității notariale presupune ajustarea fiecărui moment și a fiecărei etape procedurale în funcție de specificul procedurilor și de trăsăturile participanților, cu scopul de a garanta că aceștia din urmă înțeleg pe deplin consecințele juridice și își pot exprima voința în mod real, conștient și voluntar²³.

22 Art. 78 din Legea nr. 36/1995 prevede printre obligațiile notarului public, comune tuturor procedurilor notariale, acelea de a stabili identitatea, domiciliu și capacitatea subiecților, „în afara cazurilor în care se solicită dare de dată certă, întocmirea de copii legalizate sau acordarea de consultații juridice notariale”.

23 E.g., în cadrul procedurii notariale dintre cel mai frecvent întâlnite în practică, respectiv eliberarea copiilor legalizate de pe înscrisuri, persoana aflată sub tutelă specială poate fi pretendentul serviciului notarial, caz în care se impune comunicarea cu acesta cel puțin în scopul de a se asigura formularea cererii pentru aducerea la îndeplinire a solicitării, a se pune la dispoziție actul original al înscrisului de pe care se dorește efectuarea copie și a se achita taxele aferente. Despre incidența diverselor împrejurări, care impun diligențe intensificate în scopul eliberării copiilor legalizate, și implicit, care sunt apte să impună și demersuri intensificate în procesul conversațional cu persoana aflată sub măsuri de ocrotire, cf. Ioan POPA, Alin-Adrian MOISE, op.cit.,

Așadar, potrivit principiului *ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus*, înțelegem că exigențele de ajustare rezonabilă vor fi incidente și în cazul procedurilor care nu implică verificarea identității sau capacității solicitantului, precum efectuarea copiilor legalizate²⁴. Astfel, o reală provocare apărută odată cu introducerea noului alin. (4¹) al art. 80 din Legea nr. 36/1995 rezidă în armonizarea obligației generale de adaptare rezonabilă a activității notarului public, care este impusă în considerarea statutului juridic al celor aflați sub tutelă specială sau consiliere judiciară și cărora, implicit, li s-a retras sau limitat capacitatea civilă de exercițiu, cu exceptarea anumitor proceduri notariale de la verificarea identității și capacității solicitantului. Rezumând, ambiguitatea constă în nevoia de compatibilizare a obligației notarului public de a asigura servicii adaptate în cadrul tuturor procedurilor notariale la care participă adulți lipsiți de capacitate sau cu capacitate de exercițiu restrânsă cu exceptarea anumitor proceduri notariale, precum eliberarea de copii legalizate, de la verificarea capacității solicitanților²⁵. Scenariul nostru este cu atât mai concretizabil cu cât observăm că doctrina a conciliat natura juridică a plății ca act juridic, cu cerința capacității pentru încheierea actelor juridice, subliniind că, în situația plății datorate făcute de un incapabil avem de-a face cu o excepție de la regimul general al capacității în materie de acte juridice, chiar luând în calcul posibilitatea acestora de a

pp. 351-354; Ioan LEȘ, *Elemente de drept notarial*, ed. a III-a, București, C.H. Beck, 2014, pp. 141-142.

24 Pentru faptul că textul art. 78 din Legea nr. 36/1995 se referă la capacitate de folosință și de exercițiu, cf. Alexandru-Victor DOROȘ, *Art. 77*, în Ionuț-Florin POPA, Alin-Adrian MOISE (coord.), *Legea notarilor publici, Comentariu pe articole*, Solomon, București, 2016, pp. 263-264.

25 Precizăm faptul că privarea, chiar totală, de capacitate civilă de exercițiu nu are semnificația unei prezumții irecuzabile de lipsă totală a discernământului, putând exista episoade de luciditate a unui astfel de individ și, prin urmare, posibilitatea legitimă de a fi angrenat într-un asemenea raport juridic.

fi catalogată ca act de dispoziție²⁶.

Consecințele permiterii persoanei sub tutelă specială, din exemplul nostru, de a solicita și achita serviciile de legalizare de copii sunt considerabile și se regăsesc la art. 1473 C.civ., care precizează că „debitorul care a executat prestația datorată nu poate cere restituirea invocând incapacitatea sa la data executării”. Pe marginea acestei dispoziții, fără a detalia, în contextul actual ne rezumăm la a evidenția posibilitatea ca o persoană față de care s-a instituit măsura tutelei speciale cu efecte depline, să apeleze la serviciile unui notar pentru legalizarea mai multor înscrisuri originale deținute, fără o justificare concretă, fără să înțeleagă pe deplin efectele procedurii, iar, în final, să ajungă să plătească un serviciu de care nu are nevoie sau care este în neconcordanță cu voința sa reală.

În pofida lejerității cu care legislația notarială permite notarului să treacă peste etapa cercetării capacității civile a părții în cadrul anumitor proceduri notariale – permisivitate justificată de efectele juridice obișnuite ale acestor proceduri notariale – consecințele de natură practică, fie și cu titlu excepțional, concretizate în pagubele ce pot apărea pentru solicitantul aflat sub măsuri de ocrotire prin achitarea serviciilor²⁷, impun

26 Conform prevederilor art. 1473 C. civ., plata datorată de un incapabil poate fi făcută în mod valabil și de acesta, fără intervenția instanței de judecată sau a ocrotitorului său, legea permițându-i incapabilului (să continue) să acționeze pe tărâmul juridic pentru care nu mai are aptitudinea de a acționa personal. Cf. Liviu POP, Ionuț-Florin POPA, Stelian Ioan VIDU, *Drept civil. Obligațiile*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Universul Juridic, București, 2020, p. 548; Liviu POP, *Tratat de drept civil. Nașterea, statica, dinamica și stingerea obligațiilor. Ființa obligațiilor civile*, Universul Juridic, București, 2020, p. 527; Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, vol. II, București, Hamangiu, 2023, p. 52. Subiectul rămâne o ipoteză pertinentă în discuție, mai ales prin raportare la cerințele de validitate ale actului juridic, consacrate de art. 1.179 C. civ. și corelarea lor cu plată nedatorată de la art. 1473 C. civ.

27 În lumina modificărilor legislative aduse prin Legea nr. 140/2022, ne întrebăm dacă eliberarea zilnică a unui număr de 10 copii legalizate, după același act, la

ajustarea textelor de lege care reglementează aceste proceduri notariale. Așadar, în virtutea calității notarului public de protector al persoanelor vulnerabile, milităm pentru includerea în cadrul normativ notarial a unor norme care să prevadă faptul că notarul public ori angajații biroului au obligația verificării RNEMSO ori de câte ori au suspiciunea rezonabilă că persoana solicitantă a procedurii notariale ar putea fi prejudiciată prin îndeplinirea acesteia. Precizăm faptul că ipoteza avută de noi în vedere nu vizează situația prevăzută la art. 86 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 36/1995, de respingere a îndeplinirii procedurii notariale pe motiv de lipsă a discernământului, care are aplicabilitate universală pentru toate actele și procedurile notariale. Propunerea noastră are ca și premise contextul în care, din totalitatea circumstanțelor speței, notarul sau angajații biroului notarial apreciază că efectuarea procedurii, ce nu implică verificarea capacității civile, i-ar aduce prejudicii solicitantului. În acest din urmă caz, în măsura în care interogarea RNEMSO confirmă existența unei măsuri judiciare de ocrotire, privative de capacitate, notarul public ar trebui să aibă pârghia legală pentru a respinge îndeplinirea unei proceduri ce se poate adeveri pernicioasă.

Din cele expuse în rândurile precedente, conchidem că art. 80 alin. (4)¹ din Legea nr. 36/1995 are o aplicabilitate generală, pentru ansamblul competențelor notariale, protocolul său prescriind adaptarea comunicării dintre notar și clientul său aflat sub tutelă specială sau consiliere judiciară, în funcție de nevoile concrete ale individului. De asemenea, accentuăm imperiozitatea unei reforme care să uniformizeze normele de drept civil cu cele de drept notarial și cele de drept notarial între ele, pentru a evita

solicitarea aceleași persoane, nu ar trebui să oblige la alte diligențe decât cele impuse de actualul cadru legal? Părerea noastră este că, în principiu, această ipoteză năstrușnică scapă sferei de protecție a legii, impunându-se regândirea arhitecturii serviciilor notariale în contextul publicului aflat sub măsuri de ocrotire.

situațiile în care se îndeplinesc proceduri notariale potențial păgubitoare, solicitate de persoane lipsite total de capacitate civilă de exercițiu, care pot să nu fie consiliate corespunzător despre efectele actelor și care, totuși, să respecte normele de drept notarial. Astfel, acțiunea de a solicita și achita un serviciu notarial aferent legalizării de copii pare să fie, simultan, o operațiune sancționabilă pentru nesocotirea anumitor prevederi legale, dar, în virtutea altor dispoziții normative, pe deplin legitimă.

Cu toate acestea, în contextul de față, al dizabilităților mintale, considerăm salutară abordarea legislativă unitară, în sensul de a impune un serviciu notarial accesibil în privința tuturor procedurilor notariale, semnalând ralierea normei în dezbatere cu exigențele CDPD²⁸. În mod regretabil, astfel cum o să evidențiem în secțiunile următoare, o viziune legislativă similară nu se regăsește și în materia dizabilităților senzoriale, pe care legiuitorul le tratează diferențiat, prevăzând imperative de accesibilitate doar în cadrul anumitor etape și proceduri notariale.

28 Art. 12 alin. (2) CDPD reprezintă promotorul unei incluziuni universale, dispunând în sensul că persoanele cu dizabilități trebuie să se bucure de capacitatea juridică în toate aspectele vieții. Art. 12 alin. (2) CDPD în varianta oficială stipulează că: „States Parties shall recognize that persons with disabilities enjoy legal capacity on equal basis with other in all aspects of life”. În forma transpusă de România prin Legea nr. 221/2010, acest alineat a fost tradus în felul următor: „Statele părți vor recunoaște faptul că persoanele cu dizabilități se bucură de asistență juridică în condiții de egalitate cu ceilalți, în toate domeniile vieții”. Modalitatea de traducere evidențiază lipsa de rigurozitate a legiferatorului în privința asimilării în dreptul național a elementelor revoluționare, impuse de forurile internaționale, precum cel al noțiunii de „legal capacity (capacitate juridică)”, care subsumează atât noțiunea de „legal standing (personalitate juridică)”, cât și pe cea de „legal agency (acțiune juridică)”, cf. Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat...* pp. 182-183.

În pofida bunului său augur, subliniat în paragraful precedent, o altă problematică esențială pe care o ridică norma legislativă din art. 80 alin. (4)¹ al Legii nr. 36/1995 constă în analiza utilității sale practice în cadrul majorității procedurilor notariale, mai specific a aceloră în care notarul public are obligația de a face verificări în legătură cu capacitatea juridică a părților.

Realitatea judiciară actuală, în care hotărârile de instituire a măsurilor de ocrotire nu relevă (deocamdată) un veritabil proces de personalizare a schemei de ocrotire, în lumina art. 168 alin. (4) C.civ., militând pentru ideologia privării persoanelor ocrotite de capacitate civilă de exercițiu, se răsfrânge în practica notarială prin absența multor subiecți aflați sub ocrotire de la participarea personală în cadrul principalelor proceduri notariale²⁹. Explicităm punctul nostru de vedere prin faptul că noul cadru legal, introdus prin Legea nr. 140/2022, permite, în

29 Art. 12 din Legea 36/1995 prevede principalele atribuții ale notarului public, dintre care cel mai des întâlnite în practică sunt procedura autentificării și procedura succesorală. În baza considerentelor de mai sus, persoanele aflate sub măsuri judiciare de protecție sunt, în principiu, private de prerogativa de a participa personal la instrumentarea acestora.

Posibilitatea participării lor la procedura divorțului pe cale notarială nu e lasată nici măcar la aprecierea instanței, cei aflați sub consiliere judiciară sau sub tutelă specială fiind privați, *de plano*, de posibilitatea de alegere între diferitele alternative precum divorțul prin procedură administrativă sau divorțul prin procedură notarială, singura opțiune recunoscută acestora fiind a divorțului pe cale judiciară. Cf. Marieta AVRAM, *Drept civil. Familia*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Hamangiu, București, 2022, pp. 186-188; Emese FLORIAN, Marius-Ioan FLOARE, *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația*, ed. a IX-a, C.H. Beck, București, 2024, pp. 313; Adina Renate MOTICA, *Dreptul civil al familiei. Raporturile nepatrimoniale. Curs teoretic și practic*, ed. a IV-a, revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2023, pp. 134, 138, 140. Cristina NICOLESCU, *Dreptul familiei*, ed. a II-a, Solomon, București, 2023, p. 147; Lavinia TEC, *Autonomia persoanei supuse măsurilor de ocrotire: ideal sau utopie?*, în Rodica CONSTANTINOVICI (coord.), *Ocrotirea majorului. Reforma legislativă realizată prin Legea nr. 140/2022*, Solomon, București, 2023, pp. 328-329.

premieră, configurarea unor planuri de protecție individualizate, care să valorifice, pe cât posibil, capacitatea mintală (naturală) a subiectului supus ocrotirii, în vederea dozării restricției capacității sale civile de exercițiu. Cu toate acestea, luând în considerare practica judiciară coagulată ulterior revizuirii legislației, observăm tendința judecătorilor de a continua să promoveze vechile principii în materie, caracterizate de privarea totală a individului de capacitate civilă de exercițiu. Drept urmare, în prezent, prin sentințele judecătorești de instituire a noilor măsuri de ocrotire a majorilor, se conferă tutorilor, cu insignifiante excepții³⁰, puteri de reprezentare depline în toate actele de conservare, administrare, dispoziție și, corolar al acestui fapt, se privează beneficiarii măsurii de prerogativele lor de încheiere personală a actelor juridice.

În consecința realităților invocate, participarea personală a celor aflați sub consiliere judiciară și tutelă specială la viața juridică și, implicit, la activitatea notarială, devine neglijabilă și poate chiar iluzorie, cei în cauză nebucurându-se de premisele care să le confere un veritabil teritoriu juridic de manifestare. Așadar, eficiența obligației notarilor publici de a-și calibra atribuțiile de informare și lămurire în modalități adaptate stării celor ocroțiți invită magistrații să uziteze, într-o manieră cât mai plenară, de rolul lor de exploratori ai „capacității mintale suficiente”³¹. Asumarea unei astfel de conduite ar implica

30 În mod excepțional, unele hotărâri, precum sen.civ. nr. 875/2025, pronunțată de Jud. Cluj-Napoca, la data de 21.02.2025, în Dosar nr. 13258/211/2024, îi permit celui vizat de măsura de protecție să încheie „acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent, care se execută la data încheierii lor”, conform art. 43 alin. (3) C.civ. Tot cu titlu excepțional, unele instanțe judecătorești permit ca persoana aflată sub tutelă specială să încheie singură și personal acte de conservare, cf. H: 2640/2025, pronunțată de Jud. Timișoara la 11 decembrie 2025.

31 Îndrumările de la nivel internațional, ce emană de la autorități cu competențe în domeniu, sunt în sensul de a interpreta existența sau inexistența capacității tot într-o manieră flexibilă. Mai exact, persoana cu dizabilități

avantajul de a garanta, pe cât posibil, prezența în nume propriu a persoanelor aflate sub ocrotire pe scena notarială, inclusiv prin intermediul instrumentelor de accesibilitate.

O implicare sporită din partea magistraților în individualizarea schemelor de ocrotire servește, cu prioritate, interesului celui ocrotit, dar, totodată, vine și în ajutorul celorlalți profesioniști, precum notarii publici. Mai mult, menținerea prerogativelor de încheiere a actelor juridice de către persoanele ocrotite antrenează degrevarea, direct proporțională, a instanțelor judecătorești de atribuțiile de autorizare a actelor pe care le-ar încheia ocrotitorii în numele și pe seama celor vizați de mecanismele de protecție. Astfel, subliniem că aducerea la îndeplinire, în mod corect, de către magistrați, a atribuțiilor vizate de art.168 alin. (4) C.civ., constituie nu doar un act de altruism, orientat către binele justițiabililor și a altor profesioniști ai dreptului, ci generează și un folos indirect, înclinat spre propriul interes, al sistemul judiciar.

Din ansamblul prezentei subsecțiuni transpare eficacitatea instrumentelor de adaptare rezonabilă în contextul tuturor procedurilor notariale, inclusiv a celor exonerate de la examinarea capacității civile din partea notarului, și care, implicit, înlesnesc participarea la viața juridică notarială a persoanelor aflate sub tutelă specială sau consiliere judiciară.

trebuie să depășească un anumit prag de competență minimă pentru a face parte din categoria persoanelor capabile. Competența minimă implică voința informată, conștientă și liber exprimată din partea persoanei în cauză, chiar dacă pentru formarea voinței a fost nevoie de un nivel ridicat de sprijin. Așadar, specialiștii în materia drepturilor omului cataloghează această capacitate necesară ca fiind „capacitatea suficientă”. Totodată, în aprecierea existenței sau inexistenței capacității, se impune a se avea în vedere nu doar capacitățile intelectuale, ci și natura actului juridic care urmează a se încheia, voința, preferințele persoanei în cauză și alți factori sociali. HUMAN RIGHTS COMMISSION (HRC), INTERNATIONAL UNION OF NOTARIES (UINL), *Notarial guide of good practices for people with disabilities: the notary as an institutional support and public authority*, pp. 16, 44.

În consecință, din aspectele expuse, deducem insuficiența operativității art. 80 alin. (4¹) al Legii nr. 36/1995 în contextul serviciilor notariale esențiale care necesită analiza capacității juridice. Totodată, din cercetările noastre empirice³², care relevă preeminența unei direcții de individualizare globală a măsurilor de ocrotire, prin reprezentarea deplină a ocrotitului, corelată cu criticile privind implementarea Legii nr. 140/2022 aduse de Inspekția judiciară³³, constatăm faptul că, în prezent, se justifică îngrijorările privind posibilitatea participării active a persoanelor cu dizabilități mintale la activitățile notariale.

b Tipologii de dizabilități mintale și alte particularități ale beneficiarilor serviciilor notariale accesibile

Tot în legătură cu domeniul de aplicare al imperativelor de adaptare rezonabilă în spectrul notarial, apreciem ca fiind imperioase anumite nuanțări și punerea în discuție a viziunii selective a legiferatorului Legii nr. 140/2022 în privința beneficiarilor vizați de actul normativ în cauză.

În forma sa actuală, art. 80 alin. (4¹) din Legea nr. 36/1995 poate fi interpretat în sensul că obligația notarului de a-și adapta conduita profesională, prin intermediul instrumentelor de adaptare rezonabilă, se activează, eminent, atunci când, persoanei participante la procedura notarială i se aplică măsura tutelei speciale sau a consilierii judiciare. În orice caz, suntem conștienți de faptul că participarea pe scena juridică a

32 Cf. Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat...*, pp. 174-175.

33 Cf. INSPECȚIA JUDICIARĂ, *Raport cu privire la evaluarea impactului Legii nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte*, București, 2025. pp. 21-22; sunt evidențiate carențele actuale ale sistemului de ocrotire național, în special în ceea ce privește insuficiența pregătirii judecătorilor în identificarea clară a tipului de afecțiuni care să atragă instituirea unei anumite măsuri de ocrotire, de apreciere asupra nevoilor și voinței persoanelor ce se vor a fi ocrotite, precum și din perspectiva modalității de individualizare a măsurii de ocrotire dispuse.

persoanelor din acest grup demografic, indiferent de gradul de adaptare a hotărârii judecătorești de instituire a măsurilor la situația concretă, necesită un mai mare efort de aclimatizare la mediul notarial.

Cu toate acestea, atragem atenția asupra faptului că, în practică, se întâlnesc și situații neacoperite de către legiuitor după reforma adusă prin Legea nr. 140/2022, în care participanții la procedurile notariale se află într-o stare de vulnerabilitate mintală ce nu constituie un temei suficient pentru luarea măsurii tutelii speciale sau a consilierii judiciare, dar care generează, negreșit, provocări în procesul de informare și lămurire din partea notarului public.

Mai întâi, avem în vedere posibilitatea persoanei față de care s-a instituit măsura interdicției judecătorești, dar care nu a făcut obiectul revizuirii judiciare, de a lua parte la o procedură notarială și de a beneficia de ajustarea procesului notarial la nevoile sale specifice. Apreciem ca fiind demn de remarcat faptul că, în cadrul art. 20 alin. (3)³⁴ din Legea nr. 140/2022 se precizează că persoanele ocrotite, care se află sub interdicție judecătorească la data intrării în vigoare a acestui act normativ, sunt considerate, în ceea ce privește starea și capacitatea lor,

34 Art. 20 alin. (3) din Legea nr. 140/2022 prevede: „Până la rămânerea definitivă a hotărârilor pronunțate potrivit alin. (2), cei aflați sub interdicție judecătorească se consideră, deplin drept, în ceea ce privește starea și capacitatea lor, ca fiind persoane cu privire la care a fost instituită tutela specială”.

Fără a intra în amănunte, precizăm faptul că putem regăsi modelul de inspirație al legiuitorului creator al Legii nr. 140/2022, în contextul adoptării C.civ. din 2009. Mai exact, ne referim la art. 6 alin. (6) C.civ., potrivit căruia „Dispozițiile legii noi sunt de asemenea aplicabile și efectelor viitoare ale situațiilor juridice născute anterior intrării în vigoare a acesteia, derivate din starea și capacitatea persoanelor...”. Deși nici această din urmă dispoziție nu califică în mod explicit „capacitatea”, interpretarea sistematică, raportată la obiectul de reglementare al Codului civil, conduce la concluzia că sintagma vizează capacitatea civilă a persoanei fizice.

subiecți față de care a fost instituită măsura tutelei speciale. Așadar, textul instituie o asimilare legală, cu caracter provizoriu, sub aspectul stării și al capacității, între persoanele aflate sub interdicție judecătorească și cele pentru care a fost instituită tutela specială. Cu toate acestea, observăm că norma supusă analizei nu tranșează expres accepțiunea noțiunii de „capacitate”, mai exact, opțiunea pentru sensul larg de capacitate juridică, fie pentru sensul restrâns de capacitate civilă și nici întinderea concretă a efectelor acestei asimilări.

Având în vedere lipsa unei distincții în textul legal și domeniul predilect de activitate notarială, considerăm că dispozițiile tranzitorii ale Legii nr. 140/2022 pot să fie aplicabile în contextul art. 80 alin. (4¹) din Legea 36/1995, în sensul în care cei vizați de măsura interdicției judecătorești, care au rămas nerevizuite, să beneficieze de regimul individualizat de accesibilitate, introdus de acest din urmă alineat. Principalul argument în fundamentarea noastră îl constituie nevoia de a împărtăși sistemic noua perspectivă asupra capacității juridice, impusă de CDPD, centrată pe modelul dizabilității bazat pe drepturile omului³⁵ și căreia i se atribuie caracter universal și inerent ființei umane, asemenea celorlalte drepturi și libertăți fundamentale și care fac redundantă diferența dintre capacitatea juridică și capacitatea de exercițiu³⁶.

35 UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 1, (2014), Article 12: Equal recognition before the law*, CRPD/C/GC/1, 19 May 2014, pg. 3. Pe de altă parte, modelul dizabilității bazat pe drepturile omului învederează paradigma introdusă de CDPD, care înlocuiește modelele anterioare privind dizabilitatea, respectiv cele ale modelului medical și social. Cf. Valentina della FINA, Rachele CERA, Giuseppe PALMISANO (ed.), *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, A Commentary*, Springer International Publishing, Cham, Switzerland, 2017, p. 42.

36 Cf. HUMAN RIGHTS COMMISSION (HRC), INTERNATIONAL UNION OF NOTARIES (UINL), *Op. Cit.*, pp. 14-17; UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS

Prin raportare la alegațiile expuse anterior, conchidem că, în prezent, maniera de punere în aplicare a dispozițiilor referitoare la încheierea actelor notariale, particulare tutelei speciale și consilierii judiciare, sunt aplicabile și persoanelor puse sub interdicție judecătorească, care nu au făcut obiectul revizuirii. Mai precis, considerăm că acestora le este aplicabil regimul de adaptare rezonabilă prevăzut la art. 80 alin. (4)¹ din Legea nr. 36/1995, dar într-un mod strict platonice, deoarece până la momentul revizuirii măsurilor, respectiv până la survenirea unei hotărâri a instanței judecătorești care să le permită încheierea de acte juridice, cei puși sub hotărâre judecătorească, rămân, totuși, privați, în principiu, de capacitate civilă de exercițiu³⁷.

De asemenea, aspectele evocate reprezintă un fundament pentru aprecierea conform căreia, potrivit stadiului actualei practici, cât și a legislației în vigoare, instrumentele de accesibilitate în sens larg, în domeniul dreptului notarial, se dovedesc a fi mai fezabile în raport cu alte situații de vulnerabilitate mintală a destinatarilor serviciului notarial, decât a celor care se soldează cu incapacitatea și cu reprezentarea beneficiarilor măsurii la încheierea actelor juridice.

De pildă, avem în vedere situația persoanei față de care s-a încuviințat mandatul de ocrotire. Întrucât această măsură de sprijin este adaptată, în principal, de către mandant, potrivit propriilor sale dorințe exteriorizate expres, prin obiectul său, prerogativele de ocrotire pot fi selectate și nu acordate global mandatarului. Astfel, ca urmare a încuviințării actului în cauză, o seamă de competențe pot fi rezervate mandantului, exercitarea acestora făcând apel la metode de accesibilitate tocmai în

OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 1...*,pg. 8.

37 Mai cu seama, art. 43 alin. (3) C.civ. consacră regula de bază în materia tutelei speciale, și anume privarea de capacitate civilă de exercițiu, iar excepția păstrării, în parte, a acestei capacități reprezintă o posibilitate de strictă aplicabilitate ca urmare a intervenției exprese a instanței judecătorești.

considerarea stării de imposibilitate care îl caracterizează pe mandant, imposibilitate care, din punctul nostru de vedere, nu e obligatoriu a se identifica cu starea de incapacitate generalizată³⁸.

Totodată, considerăm că ar fi trebuit integrați în raza de acțiune a art. 80 alin. (4¹) din Legea notarilor publici și a activității notariale și beneficiarii măsurii asistenței pentru încheierea actelor juridice³⁹. Avem în vedere faptul că asistentul are prerogative ce țin de *intermedierea* dintre beneficiar și terțe persoane, actele fiind încheiate, însă, de către asistat, personal. Cu toate acestea, apelarea la o astfel de măsură își are justificarea în recunoașterea unei anumite vulnerabilități a titularului

38 Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Aspecte privind mandatul de ocrotire în cadrul volumului omagial*, POPESCU Dan Andrei, GOLUB Sergiu, *O familie pentru Europa, O Europa a familiilor?*, *Studia Emese Florian Dedicata*, Hamangiu, București, 2022, pp. 322-324.

Pentru situația în care, ulterior autentificării contractului de mandat de ocrotire, mandantului nu îi sunt afectate facultățile mintale, acesta păstrându-și discernământul, dar survine una din ipotezele art. 178 C.civ. privind curatela, instanța judecătorească va trebui să țină cont de manifestarea de voință a mandantului și să configureze un regim de ocrotire de curatelă, care să acopere nevoile ocrotitului în consecință. În alte cuvinte, în ipoteza lansată, persoana în cauză va fi ocrotită sub regimul curatelei, dar, pentru că nu sunt îndeplinite cerințele legale de instituire a mandatului de ocrotire („deteriorare a facultăților mintale”), instanța nu poate aplica formal mandatul de ocrotire fiind însă ținută să asimileze fondului contractului de mandat de ocrotire în cuprinsul hotărârii judecătorești de instituire a curatelei. În susținerea afirmației, aducem ca și argument art. 104 alin. (3) C.civ. care prevede că: „măsurile de ocrotire a majorului și deciziile cu privire la persoana sa asigură respectarea demnității, a drepturilor și libertăților acestuia, a voinței, nevoilor și preferințelor lui, precum și salvagardarea autonomiei sale”. Norma redata constituie transpunerea principiului cadru din domeniul dreptului internațional privind preeminența voinței reale a beneficiarului ocrotirii, care are o aplicabilitate directă în întreg sistemul de ocrotire, inclusiv în materia curatelei. Pentru detalieri, cf. Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat...*, pp. 144, 162-166, 289.

39 Cf. art. 1-6 din Legea nr. 140/2022.

măsurii de sprijin. Prin urmare, deși starea subiectului nu necesită luarea unei măsuri mai drastice de protecție, incidența dizabilității intelectuale și psihosociale, ce constituie premisa măsurii de sprijin evocate⁴⁰, poate cauza intervenirea anumitor dificultăți în procesul de relaționare dintre notarul public și clientul actului notarial, care să antreneze nevoia adaptării rezonabile a procesului de acordare a serviciilor notariale.

Pe cale de consecință, din conținutul art. 80 alin. (4¹) din Legea nr. 36/1995 sunt lăsate în afara preocupării normative o categorie deloc neglijabilă de situații practice, în care se prezintă persoane cu dizabilități mintale și/sau psihosociale, cu dificultăți de înțelegere sau de comunicare, dar care nu sunt acoperite de măsurile judiciare de ocrotire vizate de norma legală. Această opțiune legislativă ridică semne serioase de neconstituționalitate, mai ales prin prisma faptului că nesocotește principiul constituțional al egalității între cetățeni⁴¹, principiu consacrat chiar și de către legislația din domeniul notarial⁴². O atare configurare, problematică din perspectiva principiului egalității în fața legii și al nediscriminării, atrage consecința ca serviciile notariale accesibile să fie acordate selectiv și condiționate de existența unei etichete juridice formale, precum incidența măsurilor judiciare restrictive de capacitate și nu de realitatea concretă a nevoii de sprijin. Prin urmare, folosirea unor criterii inechitabile, precum cele din articolul analizat, care nu sunt întotdeauna relevante pentru obiectivul normativ urmărit, poate ajunge să contravină tocmai

40 precizată întocmai în primele sintagme ale Legii nr. 140/2022.

41 În temeiul art. 16 alin. (1) din Constituția României, intitulat „Egalitatea în drepturi”, „cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”.

42 În baza art. 10 din Legea nr. 36/1995, „activitatea notarială se desfășurează în mod egal pentru toate persoanele, fără deosebire de rasă, de naționalitate, de origine etnică, de limbă, de religie, de sex, de opinie, de apartenență politică, de avere sau de origine socială”.

rațiunii reglementării, și anume asigurarea exprimării unui consimțământ liber și informat în cadrul procedurii notariale.

Spre deosebire de dispozițiile noastre interne, constatăm că, în cadrul anumitor sisteme juridice internaționale, formele de accesibilitate în activitatea notarială nu se limitează la anumite categorii de persoane cu dizabilități sau la statutul sau capacitatea lor juridică. Sistemul juridic spaniol, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 8/2021⁴³, constituie un exemplu în acest sens, întrucât, în conformitate cu art. 665 din C.civ.sp.: „Notarul trebuie să se asigure că testatorul își desfășoară propriul proces decizional, sprijinindu-l în înțelegere și raționament și facilitându-i exprimarea voinței, dorințelor și preferințelor prin adaptările necesare”. Chiar dacă dispoziția normativă circumstanțiază domeniul de aplicabilitate în privința actelor notariale, conform orientărilor oferite de către Comisia Permanentă a Consiliului General al Notarilor din Spania, dispozițiile art. 665 din C.civ.sp. trebuie să fie aplicate de către notarii publici la întocmirea tuturor actelor notariale, indiferent de natura și gravitatea dizabilității solicitantului și indiferent dacă acesta se află sau nu sub protecție judiciară, datorită rolului notarilor publici de furnizori de sprijin instituțional pentru persoanele vulnerabile⁴⁴.

Aspectele ilustrate înfățișează situația duală actuală care caracterizează cadrul legal notarial intern definit, pe de-o parte, de asimilarea persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în raza sa de acțiune, dar, pe de altă parte, de

43 *Ley nr. 8/2021, de 2 de junio, por la que se reforma la legislación civil y procesal para el apoyo a las personas con discapacidad en el ejercicio de su capacidad jurídica*, publicată în Boletín Oficial Del Estado, número 132, de 03 de junio de 2021, online: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-9233>.

44 Cf. COMISIÓN PERMANENTE DEL CONSEJO GENERAL DEL NOTARIADO, *Circular Informativa 3/2021, de 27 de septiembre, sobre el ejercicio de su capacidad jurídica por las personas con discapacidad*, pp. 2-3, online: https://notin.es/wp-content/uploads/2021/10/Circular_3-2021_de_la_CP.pdf.

adăugarea cerinței privitoare la incidența măsurilor de tutelă specială sau consiliere judiciară și pierzând din atenție orice alte situații de vulnerabilitate mintală. Prin urmare, subiecți care, în fapt, prezintă deficiențe de aceeași natură, de intensități similare și care se manifestă identic sunt tratați diametral opus în privința dreptului lor de a beneficia de un serviciu adaptat nevoilor lor, determinantă fiind existența, respectiv inexistența unei hotărâri judecătorești restrictive de capacitate, rămase definitive. În esență, formatul actual al corpului legislativ rămâne distanțat față de orientările internaționale și față de exigențele CDPD, care impun ca de astfel de servicii accesibile să beneficieze toate persoanele, indiferent de tipul dizabilității⁴⁵, de statut juridic și de alte particularități.

c Registrul național de evidență a măsurilor de sprijin și ocrotire luate de notarul public și de instanța de tutelă (RNEMSO)-instrument primordial în adaptarea rezonabilă

Odată cu adoptarea art. 80 alin. (4¹) al Legii nr. 36/1995, legiuitorul nu a avut în vedere maniera concretă de reconfigurare a procedurilor notariale în funcție de nevoile persoanei ocrotite, textul legal rezumându-se la a prescrie conduita profesionistului, anumite repere fiind, însă, trasate prin intermediul art. 164 alin. (1) lit. g) din Legea nr. 36/1995, dispoziție consacrată tot de Legea nr. 140/2022.

În termeni specifici, prevederile art. 80 din Legea nr. 36/1995 în dezbatere îi impun notarului diligențe amplificate în realizarea competențelor sale de informare și lămurire a beneficiarilor de acte și proceduri notariale pentru situația în care aceștia sunt subiecți ai măsurilor de ocrotire de consiliere judiciară sau de tutelă specială. Chiar dacă, pentru moment, din cadrul normativ

45 Anna LAWSON, *Article 9: Accessibility*, în Ilias BANTEKAS, Michael Ashley STEIN, Dimitris ANASTASIOU (ed.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. A COMMENTARY*, Oxford University Press, United Kingdom, 2018, p. 265.

lipsească îndrumări pentru procesul de identificare a „modalităților adaptate”, art. 164 lit. g) din Legea nr. 36/1995 vine în sprijinul notarului public prin conferirea accesului în Registrul național de evidență a măsurilor de sprijin și ocrotire luate de notarul public și de instanța de tutelă (RNEMSO), ce servește drept repertoriu pentru măsurile de sprijin și ocrotire introduse prin Legea nr. 140/2022.

Prin consultarea sistemului publicitar relevant, notarul poate obține informații esențiale care să-l ajute să elaboreze un plan menit să faciliteze participarea la procedurile notariale a persoanelor ocrotite. În conformitate cu normele metodologice și instrucțiunile referitoare la gestionarea registrului, utilizatorii au dreptul să acceseze informații specifice cu privire la: măsura de protecție dispusă în privința persoanei în cauză, actul juridic pe care se întemeiază măsura, data instituirii, durata, dispozitivul hotărârii definitive, precum și alte detalii pertinente⁴⁶.

Așadar, deducem că, prin raportare la informațiilor furnizate, RNEMSO poate constitui o bază fundamentală pentru un cadru adecvat de protecție a persoanelor fizice. Însă, în practică, se constată că sprijinul pe care acest registru ar trebui să îl ofere, și care este considerat indispensabil, este periclitat de diverși factori, pe care îi analizăm în rândurile următoare.

În sensul invocat, în temeiul art. 941 C.proc.civ., se instituie obligația comunicării „de îndată”, în RNEMSO, a dispozitivului hotărârii de instituire/înlocuire/prelungire a măsurii de ocrotire rămase definitive. În pofida reglementării, în fapt, remarcăm tendința generalizată de îndeplinire tardivă de către organele judiciare a formalităților de înscriere. Am întâlnit situații în care această procedură a fost îndeplinită chiar și după o lună de la

46 Cf. BIROUL EXECUTIV AL UNIUNII NAȚIONALE A NOTARILOR PUBLICI DIN ROMÂNIA, *Normele metodologice privind Registrul Național de Evidență a Măsurilor de Sprijin și de Ocrotire*, aprobate prin Decizia nr. 303/03.08.2022, care au fost modificate și completate prin Decizia nr. 305/03 august 2023, emisă de același organ de conducere, pp. 3-6.

rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești⁴⁷. Prin urmare, în intervalul de timp cuprins între definitivarea sentințelor și îndeplinirea formalităților de înregistrare în RNEMSO, notarul public este privat de utilitatea principalului indicator în elaborarea strategiei de accesibilizare a activității sale și anume a lipsei de informații esențiale precum incidența măsurilor de ocrotire sau de sprijin.

Un alt aspect care merită pus în discuție constă în aceea că dispozițiile legale se limitează la a prevedea necesitatea înscrierii dispozitivului hotărârii în RNEMSO. Cu toate acestea, după cum vom evidenția în paragrafele următoare, soluția legislativă poate fi insuficientă, considerând utilă facilitarea accesării de către notarii publici a întregului conținut al dosarelor ce vizează măsurile de ocrotire și sprijin ale persoanei fizice.

Ne întemeiem afirmația pe faptul că, din totalitatea pieselor din dosarele de ocrotire, notarul poate obține informații extrem de relevante, care să îl ajute în anticiparea și procurarea instrumentelor de adaptare rezonabilă. De exemplu, concluziile Raportului de evaluare medicală și psihologică al persoanei cu dizabilități intelectuale și psihosociale conțin, printre altele, referiri la: natura și gradul de severitate ale afecțiunii psihice, evoluția previzibilă a acesteia, amplexarea nevoilor și la celelalte circumstanțe în care se găsește persoana, precum și mențiuni privind necesitatea și oportunitatea instituirii unei măsuri de ocrotire⁴⁸. Pe cale de consecință, datele cuprinse în acest

47 Conform Certificatului nr. 371289/18.09.2025, eliberat de RNEMSO, hot. privind instituirea tutelei speciale a rămas definitivă în data de 21.03.2025, fiind îndeplinite formalitățile de înscriere în registrul de evidență în cauză abia la data de 28.04.2025; potrivit Certificatului nr. 278712/21.07.2025, eliberat de RNEMSO, hot. privind dispunerea instituirii tutelei speciale a rămas definitivă în data de 23.06.2024, fiind înregistrată în același registru în data de 12.07.2024 și potrivit Certificatului nr. 28554/02.02.2026, eliberat de RNEMSO, hot. a rămas definitivă în data de 11.01.2026, fiind înregistrată în data de 02.02.2026.

48 Cf. Concluziile Raportului evocat mai sus, ilustrate în cadrul Ordinului Ministrului Sănătății și al Ministerului Muncii și Solidarității Sociale nr.

raport, care, de regulă, nici nu apar detaliate în sentințele judecătorești⁴⁹, constituie piloni esențiali atât pentru judecătorul chemat să se pronunțe asupra măsurii, cât și pentru notarul public însărcinat cu identificarea și realizarea efectivă a unui mediu accesibil⁵⁰.

Așadar, în opinia noastră, interogarea RNEMSO se impune a constitui un demers preliminar și efectiv de identificare reală și actuală a măsurilor de ocrotire și sprijin, care să confere un cadru cât mai complex și util în realizarea cerințelor suplimentare ce țin de latura relațională a serviciului notarial. Pentru realizarea acestui deziderat, considerăm recomandabilă înregistrarea de îndată a hotărârilor judecătorești și a conținutului lor cât mai amplu, și, eventual, facilitarea accesului notarului la conținutul pieselor de la dosar. Cutezăm chiar să afirmăm că interogarea RNEMSO are aptitudinea de a fi mai mult decât un vector în schema de accesibilizare a serviciului notarial, putând constitui *per se* un instrument de adaptare rezonabilă, menit să ușureze din multiple perspective, cu precădere economice și de

3423/2128/2022 din 11 noiembrie 2022 privind aprobarea metodologiei și a raportului de evaluare medicală și psihologică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire, ce detaliază procedura de efectuare a evaluărilor medicale și psihosociale și conținutul rapoartelor.

49 Precizăm că potrivit analizelor noastre, în majoritatea hotărârilor de instituire a măsurilor de ocrotire a tutelei speciale, Raportul medical și psihologic apare menționat doar în partea introductivă și în considerente, dispozitivul sentinței nefăcând referire la acesta. Cf. H: 2639/2025, pronunțată de Jud. Timișoara la 11 decembrie 2025, H: 5566 din 14.11.2024 și nr. 5333 din 31.10.2024, pronunțate de Jud. Cluj-Napoca.

50 Practica anumitor instanțe de a înregistra întreg conținutul sentințelor poate constitui un real fundament în sensul propus de noi, considerentele hotărârii ajutând la conturarea mult mai clară asupra situației de fapt și a necesităților celui în cauză. Cu titlu de *nota bene*, în activitatea noastră profesională am luat cunoștință de sen.civ. nr. 2568/2024, pronunțată de către Judecătoria Râmnicu-Vâlcea, la data de 23 mai 2025, în Dosar nr. 730/288/2015/a, care a fost înscrisă integral în RNEMSO.

celeritate, situația celor ocrotiți⁵¹. Cu toate acestea, până la data înfăptuirii unei infrastructuri naționale fiabile care să sprijine acest deziderat, apreciem că, totuși, se impune configurarea unui canal comunicațional între notarii publici și instanțele de judecată în vederea transmiterii informațiilor, datelor, lămuririlor, care să ajute la eficientizarea serviciilor notariale, eventual prin mijlocirea serviciilor de autoritate tutelară. Luând în considerare concluziile subsecțiunii anterioare, și anume aceea că un serviciu notarial accesibil nu se poate limita doar la persoanele aflate sub tutelă specială sau consiliere judiciară, considerăm esențial să se recunoască din punct de vedere juridic și să se promoveze utilizarea și a altor instrumente menite să asigure accesul tuturor persoanelor vulnerabile la serviciile notariale, indiferent de natura și gravitatea vulnerabilității lor. În acest sens, menționăm posibilitatea ca specialiști în domeniul medicinei și al comunicării cu persoanele vulnerabile să participe la procedurile notariale și să se asigure dotarea birourilor notariale cu echipamente tehnice specializate pentru a ajuta persoanele vulnerabile să înțeleagă informațiile și să-și exprime voința.

În concluzie, art. 80 alin. (4^{^1}) din Legea nr. 36/1995 constituie, fără îndoială, un demers normativ relevant în direcția formalizării unei conduite notariale sensibile la nevoia de sprijin a persoanelor cu dizabilități mintale. Totuși, eficiența sa practică și compatibilitatea cu exigențele constituționale privind egalitatea de tratament depind de clarificarea și lărgirea sferei de

51 În măsura în care sentințele judecătorești ar surprinde particularitățile și nevoile specifice ale celor vizați de măsuri de ocrotire și s-ar implementa propunerea noastră ca notarul public să aibă posibilitatea de a lua cunoștință de probatoriul relevant al dosarului de ocrotire, din care se pot desprinde referiri inclusiv cu privire la instrumentul concret de acomodare rezonabilă (de exemplu, din conținutul dosarului poate rezulta necesitatea adaptării comunicării în format ușor de citit), activitatea notarială s-ar desfășura cu mai mare promptitudine și poate chiar cu evitarea unor costuri suplimentare inutile, iar persoanele cu dizabilități ar avea șansa reală de a participa activ în exercitarea drepturilor lor fundamentale.

aplicare, în primul rând, din perspectiva procedurilor notariale compatibile cu instrumentele de accesibilitate, nu doar din punct de vedere teoretic, ci și practic, din perspectiva beneficiarilor mecanismelor în cauză și în privința instrumentelor de adaptare rezonabilă. De asemenea, învederăm că, realizarea unui sistem notarial accesibil reclamă o intervenție efectivă, previzibilă și lipsită de efecte discriminatorii nu doar din partea notarului public, rolul său neputând fi analizat izolat, ci doar în corelație cu pioni ai sistemul judiciar, cu care e necesar să conlucreze, în scopul operaționalizării obligațiilor corelative și a realizării celei mai optime și adaptate protecții pentru cetățeni.

III

IMPERATIVE DE ADAPTARE REZONABILĂ A ACTIVITĂȚII NOTARIALE PENTRU PERSOANE CU DIZABILITĂȚI SENZORIALE ȘI DE COMUNICARE

În cazul în care solicitanții procedurilor notariale prezintă una dintre disfuncțiile senzoriale și de comunicare prevăzute de Legea nr. 36/1995, conduita care trebuie urmată de către notarul public pentru a facilita participarea acestora la realizarea actelor notariale își are sediul legal în cadrul art. 96 și art. 97 din același act normativ⁵². Prevederile legale amintite sunt mai mult decât binevenite, fiind frecvent utilizate în activitatea notarială cotidiană, însă, ridică o serie de neajunsuri ce țin, în primul rând, de domeniul lor de aplicabilitate, idee pe care o vom aborda tangențial în cele ce urmează.

52 Pentru conținutul integral al acestor prevederi normative, cf. supra, secțiunea introductivă a prezentului studiu.

A DOMENIUL DE APLICABILITATE AL NORMELOR PRIVIND ACCESIBILITATEA SERVICIILOR NOTARIALE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI SENZORIALE ȘI DE COMUNICARE – ART. 96 ȘI ART. 97 DIN LEGEA 36/1995

1 Etape și proceduri notariale compatibile cu accesibilitatea serviciilor notariale pentru persoanele cu dizabilități senzoriale și de comunicare

De la bun început, subliniem faptul că, spre deosebire de art. 80 alin. (4¹) din Legea nr. 36/1995, pus în dezbatere în prima secțiune, care are o aplicabilitate generală, în sensul că formalitățile suplimentare ce țin de adaptarea rezonabilă vizează ansamblul procedurilor notariale, în care sunt implicate persoane aflate sub tutela specială sau consiliere judiciară, domeniul legal de aplicare al imperativelor de accesibilitate în cazul persoanelor cu dizabilități senzoriale și de comunicare scrisă este limitat și, în prezent, în mare măsură perimat.

La o primă vedere, poziționarea art. 96 și art. 97 din Legea 36/1995 în secțiunea alocată procedurii autentificării induce ideea că imperativele de accesibilitate guvernează strict respectiva procedură. Într-adevăr, procedura autentificării reprezintă atribuția cel mai des instrumentată în cadrul birourilor notariale din România, etapa cercetării consimțământului solicitantului, de care sunt corelate dispozițiile examinate, constituind, însă, o îndatorire întâlnită și în cadrul altor proceduri notariale⁵³. Cu

53 Pentru particularitățile luării consimțământului moștenitorilor în cadrul procedurii succesoriale, cf. Daniela NEGRILĂ, David-Domițian BOLDUȚ, *Comentariul art. 111*, în Ionuț-Florin POPA, Alin-Adrian MOISE (coord.), *Legea notarilor publici, Comentariu pe articole*, Solomon, București, 2016, p. 584; pentru aspecte ce țin de luarea consimțământului soților în cadrul procedurii de divorț, cf. Oana-Elena BUZINCUI, *Op. cit.*; Alin-Adrian MOISE, *Comentariul art. 136*, în Ionuț-Florin POPA, Alin-Adrian MOISE (coord.), *Legea notarilor publici, Comentariu pe articole*, Solomon, București, 2016, p. 673.

toate acestea, singurele indicii normative, respectiv statutare, care ne permit interpretarea extensivă a articolelor și admiterea incidenței lor și în contextul altor proceduri notariale, le depistăm în conținutul art. 215 alin. (4) din Regulamentul pentru punerea în aplicare a Legii nr. 36/1995 și în art. 1 alin. (4) din Instrucțiunile privind îndeplinirea procedurii divorțului de către notarii publici⁵⁴. În primul cadru legal invocat, ca și dispoziție comună tuturor procedurilor notariale, se precizează faptul că în cazul în care partea dintr-un act sau o procedură notarială este privată de libertate și surdomută, consimțământul se va lua prin interpret mimico-gestual autorizat. În cel de-al doilea context, cu referire la procedura divorțului, pentru modalitatea de luare a consimțământului soților surzi, muți și surdomuți, se face trimitere la dispozițiile din legea ce reglementează activitatea notarilor publici și din regulamentul pentru punerea sa în aplicare. Statuările reproduse, care sunt, de fapt, unice în legislația actuală, ne îngăduie să luăm în considerare posibilitatea ca cerințele de adaptare rezonabilă să fie corelate cu totalitatea procedurilor ce implică luarea consimțământului și nu doar la contextul general al procedurii de autentificare la care fac trimitere textele legale analizate.

Realmente, examinarea voinței părților și formalizarea consimțământului acestora constituie una dintre etapele semnificative întâlnite în cadrul activităților predilecte dintr-un birou notarial. În ciuda acestui fapt, interpretarea în sensul că formalitățile de accesibilitate sunt admisibile strict în contextul fazelor procedurale ce implică luarea consimțământului, deși mai permisivă decât cea sugerată de arhitectura legislativă, nu este pe deplin convingătoare. Ne întemeiem reticența pe considerentul că supoziția expusă admite paradoxul ca la proceduri mai complexe – precum autentificarea și divorțul –, participarea

54 Aprobate în baza Hotărârii BIROULUI EXECUTIV AL CONSILIULUI UNIUNII NAȚIONALE A NOTARILOR PUBLICI DIN ROMÂNIA nr. 15/2011.

in personam a celor cu deficiențe de auz, văz, vorbit și scris să le fie garantată de lege, prin intermediul instrumentelor de accesibilitate, iar în cazul procedurilor mai puțin complexe – precum întocmirea de copii legalizate și acordarea de consultanță juridică⁵⁵ – cadrul juridic să nu le confere mecanisme de accesibilitate, tratându-i în același mod precum subiecții fără deficiențe. O astfel de interpretare riscă să marginalizeze și să descurajeze persoanele cu vulnerabilități somatice și de motricitate fină să recurgă la procedurile notariale uzuale, ce nu implică examinarea voinței dar care sunt uneori indispensabile, constituind o formă de discriminare în ceea ce privește dreptul la acces egal la serviciile de interes public care implică exercitarea autorității publice.

Luând în considerare argumentul redat înainte⁵⁶, la care adăugăm exigențele de constituționalitate și orientările la nivel internațional, precum cele din sistemul notarial spaniol, expuse în prima secțiune, apreciem că art. 96 și art. 97 din Legea notarilor și a activității notariale, implicit, cerințele de adaptare rezonabilă trebuie să fie reglementate astfel încât să fie aplicabile tuturor procedurilor notariale, inclusiv celor ce nu implică analiza detaliată a manifestării de voință și luarea consimțământului părții.

55 Despre necesitatea ajustării consultației juridice, inclusiv de către notar, în maniera în care informațiile cu caracter juridic să fie transmise solicitantului într-un mod care să-i permită înțelegerea lor rapidă, corectă și completă, astfel încât să le descifreze și să poată lua decizii adecvate, s-a pronunțat și o parte a doctrinei de specialitate notarială. Cf. Carmen-Nicoleta BĂRBIERU, *Consultația juridică. Repere metodologice*, București, Universul Juridic, p. 144.

56 Pentru propunerea pertinentă *de lege ferenda* ca reglementările supuse analizei să fie transbordate într-o secțiune care să le confere valențe de norme cu aplicabilitate generală, cf. Alin-Adrian MOISE, op.cit., p. 673.

2 Tipologii de dizabilități senzoriale și de comunicare și alte particularități ale beneficiarilor serviciilor notariale accesibile

O altă insuficiență a prezentei ordini juridice constă în limitarea sferei de aplicabilitate a normelor de accesibilitate la anumite tipologii de dizabilitate. În concret, remediile vizate explicit de art. 96 coroborat cu art. 97 din Legea nr. 36/1995 îi au în vedere doar pe participanții la acte și proceduri notariale care prezintă dizabilități senzoriale și motorii fine, respectiv pe cei cu deficiențe de văz, auz, vorbit și de scris.

Drept urmare, ipotezele reglementate legislativ sunt limitate la circumstanțele evocate, aspecte de o delicatețe mai mare ridicând împrejurările nereglementate normativ, precum situația solicitantului care cumulează mai multe limitări, anume deficiențe de văz și deficiențe de auz. Într-o asemenea situație, mijloacele legale consfințite sunt inaplicabile, identificarea pârghiilor care să faciliteze luarea consimțământului persoanelor aflate în asemenea ipostaze constituind însă un imperativ lansat de directivele internaționale în materie⁵⁷.

Opinia oficială exprimată de către organele de conducere ale Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România (UNNPR)⁵⁸, pe marginea luării consimțământului în unele situații speciale și anume a persoanelor surde, mute sau surdomute, neștiutoare de carte și necunoscătoare a limbajului mimico-gestual sugerează soluția apelării la instituția curatelei care s-ar putea aplica *mutatis mutandis* și în ipoteza noastră, a persoanei nevăzătoare și hipoacuză. Chiar dacă remediul sugerat de forurile profesionale este în consonanță cu cadrul legislativ intern, implicațiile sale ne atrag atenția asupra posibilității necorelării reglementărilor naționale cu dispozițiile internaționale.

57 Cf. art. 9. CDPD, reprodus anterior, care consacră dreptul tuturor persoanelor cu dizabilități la un mediu accesibil în plenitudinea aspectelor vieții.

58 Cf. PRIM-VICEPREȘEDINTELE UNIUNII NAȚIONALE A NOTARILOR PUBLICI DIN ROMÂNIA, Circulara nr. 2890/01.04.2024.

În termeni mai concisi, achiesarea automată la soluția curatelei pentru ipoteza persoanelor nevăzătoare și cu deficiențe de auz riscă să nu se concilieze cu îndatorirea de cercetare și valorificare de către practician a capacității și a consimțământului solicitanților, în avantajul altor mecanisme de ocrotire și să pericliteze tocmai dreptul lor la autonomie și accesibilitate. În acest sens, lipsa facilitării exteriorizării voinței celui în cauză și luarea deciziei pripite de a apela la instituția curatelei poate contraveni îndrumării directe internaționale de a elimina, pe cât posibil, măsurile de substituire de voință⁵⁹, având ca efect reprezentarea celui ocrotit. Totodată, o astfel de practică – reiterăm, generată de existența vidul legislativ intern – nesocotește etapa prealabilă privind prevalarea față de mecanismele de sprijin și accesibilitate în încercarea de a favoriza formarea și exprimarea voinței de către persoana vulnerabilă, chiar și în situația în care aceasta se află în imposibilitate să o

59 Rafael DE ASÍS, „On Legal Capacity”, în *Instituto de Derechos Humanos Bartolomé de las Casas. Departamento de Derecho Internacional, Eclesiástico y Filosofía del Derecho*, Universidad Carlos III de Madrid, *Papeles el tiempo de los derechos*, no. 4, 2009, apărut în cadrul *Proyecto Consolider-Ingenio*, 2010, pp. 3-5.

Potrivit opiniei oficiale, în linii generale, conceptul privind luarea deciziilor în numele altuia, care implică substituirea de voință, este prohibit de CDPD. În consecință, sistemele de ocrotire care promovează interesul superior obiectiv în protecția persoanei (n.n. care e lăsat la aprecierea terților și care nu ține cont de voința, nevoile și preferințele celui ocrotit) contravin art. 12 CDPD, cf. UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 1...*, pg.26. Pentru detalii și aspecte controversate pe marginea substituirii de voință în contextul măsurilor de ocrotire, cf. Anna ARSTEIN-KERSLAKE, Eilionór FLYNN, „The General Comment on Article 12 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: a roadmap for equality before the law”, în *The International Journal of Human Rights*, vol. XX (4), 2016, pp. 477-478.

exprime prin mijloace convenționale⁶⁰.

Pe de altă parte, din punctul nostru de vedere, propunerea privind instituirea curatelei în cazul unor persoane care cumulează deficiențele vizuale cu cele auditive ar putea, totuși, să fie o soluție admisibilă în noua paradigmă a ocrotirii persoanei fizice, în măsura în care ar respecta exigențele internaționale privind abolirea regimurilor substitutive de voință în cazul persoanelor cu dizabilități. Astfel, apreciem faptul că, în cazul practic evocat, pentru ca măsura curatelei de la art. 178 C.civ. să fie o soluție viabilă, aceasta trebuie percepută ca o măsură de ocrotire guvernată de noile principii de ocrotire introduse prin Legea nr. 140/2022, mai exact a principiului respectării voinței, nevoilor și preferințelor persoanei ocrotite, și nu a interesului obiectiv superior al persoanei ocrotite⁶¹, promovat de vechea reglementare.

Prin urmare, numai în măsura în care curatela ar fi guvernată, în ansamblul ei, de principiile ocrotirii persoanei de la art. 104 C.civ., ar fi compatibilă cu standardele și obligațiile internaționale impuse țării noastre odată cu ratificarea CDPD. De asemenea, pentru a fi în consonanță cu Convenția, suntem de părere că se impune asimilarea în corpul legislativ notarial a tuturor tipurilor de dizabilități, încercarea de a le prevedea exhaustiv riscând să fie nu doar extrem de anevoioasă, ci și inutilă, din cauza multiplelor forme și variațiuni de deficiențe.

60 UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 1...*, pg.17, 29.

61 Cf. Alex Ruck KEENE, Adrian Douglas WARD, „With and without ‘best interests’: the mental capacity act 2005, the adults with incapacity (Scotland) act 2000 and constructing decision”, în *International Journal of Mental Health and Capacity Law*, 2016, p. 19. În articolul menționat, autorii susțin că, pentru ca un regim de ocrotire să fie compatibil cu cerințele CDPD, acțiunile persoanei care ia decizii în numele și pe seama alteia, trebuie să se respecte principiul „cele mai bune interpretări” a voinței, nevoilor și preferințelor persoanei vulnerabile, și nu „interesul superior” al acesteia.

Totodată, considerăm că augmentarea cadrului legal în privința beneficiarilor serviciilor notariale adaptate trebuie acompaniată de configurarea progresivă de instrumente specifice de accesibilitate, pentru a satisface cât mai complet nevoile diverșilor beneficiari care prezintă forme de vulnerabilitate.

IMPLEMENTAREA INSTRUMENTELOR DE ACCESIBILITATE ÎN CADRUL ACTIVITĂȚII NOTARIALE

IV

Teoretizarea accesibilității de către legiuitor ajută în structurarea și definirea mecanismelor de sprijinire a persoanelor vulnerabile în sfera exercitării drepturilor și libertăților, fiind, deopotrivă, vitală în procesul de selecție și aplicare efectivă a formelor de sprijin de către practicienii care au atribuții ce interferează cu domeniul ocrotirii. Având în vedere finalitatea accesibilității expusă mai sus, ne propunem să analizăm în ce măsură diversele tipuri de instrumente de accesibilitate sunt configurate și implementate efectiv, într-o primă etapă în plan național, iar, ulterior, în plan internațional.

a Instrumente de accesibilitate în cadrul activității notariale în sistemul juridic național

În mod onest, recunoaștem că nu constituie un punct forte al legislației noastre maniera de consacrare a instrumentelor de accesibilitate, care facilitează luarea consimțământului indivizilor cu deficiențe senzoriale și de comunicare. Dintre puținele mijloace de accesibilitate reglementate, menționăm: citirea de către notar a actelor în cazul celor care se află în imposibilitate să citească individual, prezența martorilor care au rolul de a suplini semnătura celor care au dificultăți în a semna și

participarea personală a interpretului limbajului mimico-gestual, care are competența de a intermedia luarea consimțământului subiecților cu deficiențe de auz sau vorbire și a celor cu disfuncții atât de auz, cât și de vorbire și care sunt neștiutori de carte.

Observăm că reglementările cu trimitere la afectări ale simțurilor nu fac referire la obligația notarului public de a asigura un tratament adaptat particularităților fiecărui solicitant, ci se rezumă să impună practicianului o conduită universal valabilă, în funcție de tipul deficienței, și nu în funcție de nevoile specifice ale participantului la activitatea notarială. Afirmția noastră se sprijină pe faptul că toate persoanele cu deficiențe de auz, respectiv toate persoanele cu deficiențe de văz beneficiază de aceleași măsuri de accesibilitate, indiferent de modul de manifestare concretă și de intensitatea dizabilității. Astfel, pentru aceste situații, cadrul normativ actual îl autorizează pe notar să recurgă la citirea actelor celor nevăzători și, ulterior, a interogării lor dacă au auzit bine cele citite. În cazul persoanelor surde, legea preconstituie mijloace diferite de accesibilitate în funcție de criteriul alfabetizării, făcând astfel distincție între persoanele știutoare și neștiutoare de carte. Pentru cele din prima categorie, instrumentele universale de accesibilitate constau în orientarea oferită de notarul public în sensul în care subiecții în cauză să insereze înaintea semnăturii mențiunea „consimt la prezentul act pe care l-am citit”. Pentru persoanele din cea de-a doua categorie, legislația notarială prevede obligativitatea participării interpretului mimico-gestual și intermedierea luării consimțământului prin limbajul semnelor române.

În consecință, considerăm că reglementarea limitativă a mecanismelor de accesibilitate, indicarea instrumentelor concrete de sprijin și a manierei lor de utilizare în situațiile vizate de art. 96 și de art. 97 din Legea nr. 36/1995, evidențiază imposibilitatea de apelare la alte surse de facilitare a exprimării consimțământului, cât și interzicerea exploatării celor prevăzute de lege în altă manieră decât cea prescrisă.

În practica de zi cu zi, profesioniștii din domeniul notarial apelează frecvent la alte mijloace de accesibilitate decât cele prevăzute expres de lege, precum scrierea augmentată a textelor⁶², poate chiar fără a conștientiza că acțiunea lor se circumscrie celei de utilizare a mijloacelor de adaptare rezonabilă. Asemenea acțiuni de facilitare a îndeplinirii actelor notariale, care nu sunt dictate de îndrumări legale profesionale, ci de fireshul lucrurilor, atrag atenția asupra reglementărilor lacunare din domeniu.

Neajunsurile legislației se reflectă și în ipoteza pe care o propunem și pe care am întâlnit-o în practică, în care pretendentul procedurii de autentificare este o persoană nevăzătoare și cu deficiențe auditive. În fapt, solicitarea sa de a i se lua consimțământul prin limbajul Braille, nu a putut să fie satisfăcută, deoarece mecanismul de accesibilitate invocat nu apare reglementat, în prezent, în dreptul nostru pozitiv și mai mult, legislația consacrand expres mijloacele de accesibilitate pentru dizabilitățile în cauză. Detaliind, reevocăm faptul că în cazul persoanelor nevăzătoare, reglementarea în domeniu indică luarea consimțământului prin citirea actului de către notar, iar în cazul celor surzi, dar aflați în imposibilitate de a scrie, prin intermediul interpretului. În consecință, folosirea unuia dintre cele mai populare mijloace de sprijin a persoanelor cu dizabilități, precum exteriorizarea voinței prin limbajul Braille, nu constituie o opțiune permisă în contextul actual normativ.

Pe fondul celor expuse în prezenta subsecțiune, considerăm că se impune o recalibrare a reglementărilor legislative notariale și în raport cu facilitarea participării la activitatea notarială a subiecților cu deficiențe senzoriale și de comunicare, care să prevadă consacrarea unei îndatoriri de ajustare a activității

62 De pildă, în situația în care partea semnatară întâmpină dificultăți în citirea actului în format clasic, se obișnuiește redactarea mărită a caracterelor sau punerea la dispoziție a unor instrumente de vedere precum ochelari sau lupă.

notariale prin măsuri de adaptare rezonabilă selectabile, nu doar prin măsuri de accesibilitate predeterminate. În configurarea planului de accesibilizare, notarul public ar trebui să poată utiliza instrumente proporționale și adecvate scopului, raportate la aptitudinea efectivă a persoanei de a înțelege semnificația actului, consecințele sale juridice, precum și la posibilitatea acestuia de a-și exprima voința în mod autonom, individual sau prin apelare la sprijin, fără ca intervenția notarului să fie condiționată, în mod rigid și abstract de tipologia dizabilității.

b Instrumente de accesibilitate în cadrul activității notariale în sisteme juridice internaționale

Accesibilizarea serviciului notarial național pentru persoane vulnerabile prin conferirea unui cadru normativ constituie, fără îndoială, un demers normativ relevant și curajos prin raportare la momentul inițierii, respectiv odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 36/1995. Cu toate acestea, luând în considerare traiectoria internațională, considerăm că eficiența reglementării autohtone și alinierea la imperativele supranaționale depind de clarificarea și lărgirea sferei de aplicare a acestui concept, atât din perspectiva subiecților vizați de facilitățile de adaptare rezonabilă, cât și din perspectiva instrumentelor și a posibilităților lor de utilizare.

Bunăoară, considerăm că se pretează ca sursă de inspirație pentru legiuitorul național, modificarea legislativă din anul 2024, din Austria, cu privire la Codul notarial austriac⁶³, care acordă, în mod oficial, posibilitatea interpretului de a lua parte la procedurile notariale, în timp ce este conectat în spațiul

⁶³ Bundesgesetz, mit dem die Notariatsordnung, das Disziplinarstatut für Rechtsanwälte und Rechtsanwaltsanwärter, die Rechtsanwaltsordnung und das Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz geändert werden, publicată în Bundesgesetzblatt Für Die Republik Österreich din 18 iulie 2024, online: https://ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2024_I_93/BGBLA_2024_I_93.pdf.

virtual⁶⁴. Aceeași notă de gândire este susținută și de către unele legislații nord-americane, precum ar fi cea a statului Colorado, care uzitează frecvent în plan legislativ conceptul de „notarizare la distanță” (remote notarization⁶⁵). Astfel, în ceea ce privește utilizarea interpreților în facilitarea actelor notariale, Legea uniformă revizuită privind actele notariale [Revised Uniform Law on Notarial Acts (RULONA)] precizează în cadrul alin. (2) al secțiunii 24-21-514.7⁶⁶ faptul că interpretul trebuie să se prezinte personal la îndeplinirea actelor notariale, însă, prezența⁶⁷ lui poate să fie atât una fizică, cât și una realizată prin intermediul unor mijloace de comunicare audio-video, în timp real.

Tot de dată recentă, sistemul juridic spaniol a cunoscut modificări ce sunt în tangență cu reglementarea americană și austriacă, dar de o manieră mult mai densă și explicită. În acest sens, în contextul legislației spaniole, prin Decretul Regal nr. 674 din 18 iulie 2023, s-a aprobat Regulamentul

64 Art. 63 alin. (1a) din Codul notarial austriac prevede că, în situația în care nu se poate asigura un interpret pentru limba respectivă, într-un termen rezonabil, serviciul de interpretariat poate fi prestat utilizând mijloace electronice de comunicare.

65 În concret, Revised Uniform Law on Notarial Acts definește în secțiunea 24-21-502, alin. (11.5) „Notarizarea la distanță” ca fiind „un act notarial electronic efectuat numai în legătură cu un document electronic, prin intermediul unei comunicări audio-video în timp real”.

66 Interpretul trebuie să se prezinte personal, conform definiției din secțiunea 24-21-506 (2), în fața notarului. Interpretul care se prezintă personal în fața notarului trebuie să fie identificat în conformitate cu secțiunea 24-21-507 sau dacă se prezintă personal prin intermediul unei comunicații audio-video în timp real, în conformitate cu secțiunea 24-21-514.5.

67 În conformitate cu secțiunea 24-21-506, expresia „a se prezenta personal” înseamnă fie a se afla în același loc fizic cu o altă persoană și suficient de aproape pentru a o vedea, auzi, comunica cu ea și a schimba documente de identitate tangibile/palpatibile cu acea persoană, fie a interacționa cu o persoană aflată la distanță prin intermediul unei comunicări audio-video în timp real, în conformitate cu secțiunea 24-21-514.5 și cu normele adoptate de secretarul de stat.

privind condițiile de utilizare a limbajului spaniol al semnelor și a mijloacelor de sprijin pentru comunicarea orală, destinate persoanelor surde, cu deficiențe de auz și surdo-orbilor, cu aplicabilitate generală în sistemul de drept spaniol. În cuprinsul acestui act normativ, se statuează, în mod expres, posibilitatea folosirii serviciilor de interpretare sau video-interpretare în limbajul spaniol al semnelor⁶⁸. Referitor la raporturile cu administrațiile publice, același regulament prevede în cadrul art. 14 alin. (5)⁶⁹ că autoritățile publice vor asigura, inclusiv în cadrul procedurilor notariale, instrumentele necesare pentru comunicare prin: servicii de interpretare, ghid-interpretare și mediere comunicativă în limbajul spaniol al semnelor, pentru situațiile în care participanții sunt persoane surde, cu deficiențe de auz și surdocecitate.

Cu referire la același cadru juridic, reamintim adoptarea Legii nr. 8 din 2021, care reprezintă un punct de referință în materia ocrotirii persoanelor cu dizabilități și care a reafirmat importanța și nevoia implementării coordonatelor de accesibilitate în

68 În acest sens, în cadrul *Reglamento de las condiciones de utilización de la lengua de signos española y de los medios de apoyo a la comunicación oral para las personas sordas, con discapacidad auditiva y sordociegas*, adoptat prin Real Decreto 674/2023, de 18 de julio, la art. 4, lit. g), sunt definite serviciile de interpretare sau video-interpretare în limba semnelor spaniolă, acestea constând în „servicii prestate de interpreți în limba semnelor spaniolă pentru a interpreta sau traduce informațiile din limba semnelor în limba orală și scrisă și viceversa, cu scopul de a asigura accesul la informații și comunicarea între persoanele surde și mediul lor, fie în mod direct, fie prin intermediul tehnologiei”.

69 În concret, art. 14 alin. (5) prevede că „Administrațiile publice vor promova condițiile adecvate pentru comunicare prin servicii de interpretare, ghid-interpretare și mediere comunicativă în limbajul semnelor spaniol, pentru a face comunicarea accesibilă în procedurile notariale și de înregistrare, în procedurile administrative și în procesele judiciare și extrajudiciare ale tuturor ordinilor jurisdicționale la care participă persoanele surde, cu deficiențe de auz și surdocecitate, în aplicarea prevederilor legilor substanțiale și procedurale în vigoare în fiecare materie”.

scopul participării lor la viața juridică. În mod concret, Legea notarilor din 28 mai 1862⁷⁰, ulterior modificărilor survenite prin reforma menționată, consacră, în mod expres, în cuprinsul art. 25, sediul general de reglementare privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități în procedurile și operațiunile juridice notariale. Prin urmare, după ajustarea legislativă din anul 2021, se recunoaște dreptul tuturor persoanelor cu dizabilități la accesibilitate, în interacțiunile lor personale cu sfera notarială. Dispoziția legală invocată prevede următoarele: „pentru a garanta accesibilitatea persoanelor cu dizabilități care se prezintă în fața unui notar, acestea pot utiliza ajutoare, instrumente și ajustări rezonabile, după caz, inclusiv sisteme augmentative și alternative, Braille, citire ușoară, pictograme, dispozitive multimedia ușor accesibile, interpreți, sisteme de sprijin pentru comunicarea orală, limbajul semnelor, limbajul amprentelor digitale, sisteme de comunicare tactilă și alte dispozitive care permit comunicarea, precum și orice alt dispozitiv care poate fi necesar”⁷¹.

Așadar, din perspectiva legiuitorului spaniol, notarul reprezintă o autoritate reală și un pilon de sprijin pentru persoanele cu dizabilități în exercitarea capacității lor juridice, acest aspect fiind menționat în mod explicit în art. 665 C.civ.sp.⁷²,

70 Ley del Notariado de 28 de mayo de 1862, publicată în Gaceta de Madrid, número 149, de 29/05/1862, online: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1862-4073>.

71 Art. 25 alin. (4) din legea notariatului spaniol a fost adăugat în anul 2021 prin Ley nr. 8/2021, *cit. supra*.

72 Art. 665 C.civ.sp. se referă la întocmirea unui testament de către o persoană cu dizabilități, precizând faptul că: „O persoană cu dizabilități poate întocmi un testament atunci când, în opinia notarului, este capabilă să înțeleagă și să exprime sfera dispozițiilor sale. Notarul se asigură că persoana care face testamentul este capabilă să își dezvolte propriul proces decizional, sprijinind-o în înțelegerea și raționamentul său și facilitând, cu adaptările necesare, faptul că aceasta este capabilă să își exprime voința, dorințele și preferințele”.

precum și în a treia dispoziție tranzitorie din Legea nr. 8/2021⁷³. Astfel, după cum subliniază doctrina spaniolă, notarul public este un furnizor de sprijin instituțional pentru persoana cu dizabilități, concluzionând că „într-adevăr, judecătorii, parchetul și notarii sunt trei instituții de bază pentru sprijinirea persoanelor cu dizabilități”⁷⁴. Mai mult, Uniunea Internațională a Notarilor [Unión Internacional del Notariado (UINL)] a adoptat o serie de acorduri încă din anul 2018, inclusiv unul privind consolidarea rolului notarului „... ca furnizor de sprijin instituțional pentru persoanele cu dizabilități” și „...ca autoritate care asigură existența unor garanții pentru a preveni abuzul și influența nejustificată și care, în același timp, garantează respectarea voinței și preferințelor persoanei cu dizabilități”⁷⁵.

73 În conformitate cu această prevedere normativă, „... notarul, în îndeplinirea atribuțiilor sale, dacă este necesar, va trebui să se asigure că aceasta își dezvoltă propriul proces de luare a deciziilor, ajutând-o în înțelegerea și raționamentul său și facilitându-i posibilitatea de a-și exprima voința, dorințele și preferințele”.

74 Cf. Alba Ferré ESTHER, „La comparecencia ante el Notario de las personas con discapacidad tras la Ley 8/2021”, în *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, nr. 17 bis, diciembre, 2022, p. 1757.

75 Acordul în discuție a fost adoptat de Adunarea celor 87 de notari membri ai UINL, care s-a reunit la Buenos Aires, Argentina, la 1 noiembrie 2018, în sesiune comună cu Consiliul General. Lista completă a recomandărilor Adunării privind rolul notarului ca furnizor de sprijin instituțional pentru persoanele cu dizabilități este disponibilă online: <https://patricionotario.com/wp-content/uploads/2019/03/anm-buenos-aires-resolucic3b3n.pdf>.

CONCLUZII ȘI NĂZUINȚE

V

În lumina celor expuse în prezentul studiu, conchidem că, fizionomia legislativă actuală a sistemelor de accesibilitate și de sprijin în legătură cu serviciul notarial a prins contur în direcția integrării și în acest domeniu atât a persoanelor cu dizabilități mintale, cât și a celor cu dizabilități senzoriale și de comunicare.

Reevocăm faptul că, în actualul cadru legal, art. 80 alin. (4¹) din Legea nr. 36/1995 prevede diligențe sporite în sarcina notarului public, în contextul informării și lămuririi beneficiarilor serviciilor sale profesionale, care prezintă dizabilități intelectuale și psihosociale și în privința cărora s-a dispus luarea măsurilor de ocrotire ale tutelei speciale sau consilierii judiciare. Pentru alte tipuri de deficiențe mintale, care nu implică clasificarea din C.civ. privind degradarea totală sau parțială a facultăților mintale și pentru situațiile în care subiecții cu dizabilități intelectuale și psihosociale nu sunt și beneficiari ai celor mai restrictive măsuri de ocrotire (tutelă specială și consiliere judiciară), cadrul legal nu prevede necesitatea de adaptare de către notarul public a procesului de informare și lămurire în legătură cu efectele, utilitatea și gradul de urgență al procedurilor notariale. În contextul dizabilităților senzoriale și de comunicare, mecanismele de accesibilitate sunt circumscrise etapei luării consimțământului în cadrul procedurii autentificării, alte momente procedurale, respectiv alte activități notariale ce nu includ etapa luării consimțământului nebeneficiind de un set de norme în acest sens. Mai mult, în cazul persoanelor cu deficiențe de văz, auz sau și de văz și de auz, precum și celor cu limitări în semnarea actelor, instrumentele destinate a fi utilizate în scopul facilitării luării consimțământului lor și manierele concrete de utilizare a

acestor mijloace sunt prestabilite imperativ de litera legii, fiind irelevante particularitățile și nevoile concrete ale celui în cauză.

Prin raportare la cele evidențiate cu privire la adaptarea activității notariale pentru persoanele cu dizabilități, considerăm că reglementările interne contemporane se pretează unei reconfigurări *de lege ferenda*, concepută pe multiple dimensiuni și subdiviziuni, nelimitate strict la reglementările de drept notarial.

În primul rând, apreciem că se impune extinderea rațională a sferei de aplicare a actualului cadru legal și al ancorării obligației notarului de a oferi prestații juridice accesibile, într-un criteriu funcțional, centrat pe evaluarea situației concrete a beneficiarului, și nu exclusiv într-un criteriu formal, condiționat de existența unei măsuri judiciare de ocrotire sau a unei deficiențe senzoriale și de comunicare. Prin urmare, suntem de părere că se justifică, cu titlu imperativ, reformarea cadrului juridic actual destinat accesibilității serviciului notarial, astfel încât să servească oricărui individ, indiferent de dizabilitate sau vulnerabilitate, și să oblige profesionistul la facilitarea, pe cât posibil, a participării personale a tuturor subiecților la activitatea notarială.

Punerea în aplicare a acestor orientări este esențială pentru consolidarea rolului notarului ca garant al legalității și apărător al persoanelor vulnerabile. Una dintre principalele consecințe ale acestei abordări este prevenirea, în tot sau în parte, a necesității de a recurge la mecanisme de ocrotire juridică care duc la restricționarea capacității juridice a unei persoane. Pentru atingerea acestui deziderat se impune, cu prioritate, implementarea accesibilității instituționale prin abandonarea vechilor metehne, promovate și de actualul sistem juridic național, chiar și în forma sa revizuită și care, sub pretextul protecției, limitează, în mod excesiv, capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități mintale și senzoriale. Pledând în continuare pentru conceptul lipsei capacității de exercițiu

și pentru conceptul capacității de exercițiu restrânse în reglementarea măsurilor de ocrotire și pe mecanismele de accesibilitate neadaptate situației concrete, cadrul normativ național lasă impresia că este mai degrabă înclinat către retragerea ori restrângerea exercițiului drepturilor fundamentale ale persoanelor cu dizabilități și nu către facilitarea exercitării lor. O asemenea orientare manifestată în materia exercitării capacității juridice de drept civil atrage, după sine, utilizarea unor mijloace de ocrotire rudimentare, ce implică limitarea capacității juridice și substituirea voinței celui ocrotit sau asistarea sa, în virtutea calității tutorelui de a fi „mai capabil” decât cel în cauză. În consecință, practicianul dreptului, indiferent de ocupația concretă, este ținut să valorifice unelte juridice restrictive, transformând protecția celui cu deficiențe într-un mecanism de limitare a autonomiei, sub sancțiunea ineficienței voinței juridice exprimate într-o altă modalitate.

Prin urmare, într-o astfel de arhitectură legislativă, de restrângere structurală, cu titlu de principiu, a posibilității persoanelor cu dizabilități de a participa efectiv, la circuitul juridic, măsurile de accesibilitate (e.g. tehnologii asistive, video-interpretare, ajustarea și individualizarea procesului de formare și exprimare a consimțământului etc.), inclusiv în contextul particular al serviciilor notariale, riscă să fie golite de finalitate.

Augmentarea domeniului de aplicabilitate a accesibilității în activitatea notarială ar trebui să vizeze ansamblul său și să țină seama nu doar dimensiunea beneficiarilor, ci și dimensiunea serviciilor notariale, fără a limita imperativele analizate la etapele prealabile ce țin de informarea și lămurirea celui în cauză în legătură cu efectele, utilitatea și gradul de urgență al procedurilor notariale sau de luarea consimțământului. Așadar, se impune luarea în considerare a adaptărilor rezonabile în scopuri cu însemnătate deosebită, ce exced simplei comunicări și exteriorizări de voință și care să implice inclusiv utilizarea lor în scopul formării efective a voinței celor care participă

la activitatea notarială. Totodată, înclinăm către configurarea normativă a unei palete cât mai largi de instrumente destinate adaptării rezonabile a activității notariale, în care maniera lor de utilizare principală să fie prestabilită legiuitor, prin configurarea de norme legale și metodologice, care să nu inhibe rolul activ al notarului public în stabilirea mijlocului optim de adaptare rezonabilă a activității sale profesionale pentru fiecare caz concret.

În consecință, pentru ca accesibilitatea să aibă un rol efectiv de atenuator al incapacității juridice civile și al valorificării aptitudinilor tuturor subiecților de drept, este necesară o abordare normativă care să îmbine garanțiile de protecție cu respectarea autonomiei și a dreptului la exercitarea capacității juridice, în acord cu exigențele contemporane privind drepturile persoanelor cu dizabilități, trasate de către CDPD. Realizarea unui cadru notarial accesibil, care să integreze aceste coordonate constituie un demers pluridisciplinar, bazat pe sinergia dintre domeniile juridic, medical și tehnologic și pe conlucrarea dintre diverși specialiști, care este necesar să fie reflectată într-un proces de reajustare legislativă. În opinia noastră, un punct de referință pragmatic în acest sens îl constituie actualul cadru normativ notarial spaniol, care constituie un vector de direcție nu doar în ceea ce privește implementarea cerințelor de adaptare a activității notarială în funcție de nevoile participanților cu dizabilități, ci în ceea ce privește asimilarea, cu caracter general, în cadrul său național a exigențelor internaționale din materia protecției persoanelor vulnerabile.

En definitiva, apreciem ca fiind imperios a prioritiza în activitatea notarială din România accesibilitatea instituțională, în scopul salvagădării accesibilității informaționale și comunicaționale. Ceea ce ne-am asumat în prezentul studiu constă în a semnaliza câteva problematici din reglementările notariale actuale și a oferi coordonatele esențiale în procesul laborios de revizuire legislativă națională pe care îl anticipăm.

Receptarea mesajului din partea cititorilor lucrării de față ne dorim să culmineze cu adoptarea unui „Îndrumar de practică pentru asigurarea serviciilor juridice notariale adaptate nevoilor persoanelor vulnerabile”, care să orienteze practicianul și să îl susțină în demersul său privind modelarea activității notariale în funcție de diversele particularități ale participanților cu dizabilități. În cuprinsul acestui ghid, considerăm folositoare inserarea informațiilor, precum: trasarea unor indicii în identificarea celor mai optime instrumente de accesibilitate, în funcție de diferite dizabilități, sugestii în utilizarea lor, orientarea în privința conduitei profesionistului, îndrumări în abordarea subiecților cu inaptitudini, maniera de redare în conținutul încheierilor notariale a procedurii de adaptare rezonabilă, etc. Implementând cadrul legal prefigurat, notarii publici ar dispune de fundamente autentice în îndeplinirea vocației lor de garanți ai protecției drepturilor persoanelor vulnerabile și și-ar consolida statutul de deschizători de drumuri către o scenă juridică incluzivă la care, iminent, vor adera și ceilalți profesioniști ai dreptului.

BIBLIOGRAFIE

Anna ARSTEIN-KERSLAKE, Eilionór FLYNN, „The General Comment on Article 12 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: a roadmap for equality before the law”, în *The International Journal of Human Rights*, vol. XX (4), 2016.

Rafael DE ASÍS, „On Legal Capacity”, în *Instituto de Derechos Humanos Bartolomé de las Casas. Departamento de Derecho Internacional, Eclesiástico y Filosofía del Derecho*, Universidad

- Carlos III de Madrid, *Papeles el tiempo de los derechos*, no. 4, 2009, apărut în cadrul *Proyecto Consolider-Ingenio*, 2010.
- Marieta AVRAM, *Drept civil. Familia*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Hamangiu, București, 2022,
- Carmen-Nicoleta BĂRBIERU, *Consultația juridică. Repere metodologice*, București, Universul Juridic.
- BIROUL EXECUTIV AL UNIUNII NAȚIONALE A NOTARILOR PUBLICI DIN ROMÂNIA, *Normele metodologice privind Registrul Național de Evidență a Măsurilor de Sprijin și de Ocrotire*, aprobate prin Decizia nr. 303/03.08.2022, care au fost modificate și completate prin Decizia nr. 305/03 august 2023.
- Oana-Elena BUZINCU, *Ipoteze speciale ce devin normalitate prin repetabilitatea lor în cadrul procedurii divorțului pe cale notarială*, online: <https://www.universuljuridic.ro/ipoteze-speciale-ce-devin-normalitate-prin-repetabilitate-a-lor-in-cadrul-procedurii-divortului-pe-cale-notariala/>.
- Stylianos CHARITAKIS, *Access Denied: The Role of the European Union in Ensuring Accessibility under the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities* [Doctoral Thesis], Maastricht University, 2018.
- COMISIÓN PERMANENTE DEL CONSEJO GENERAL DEL NOTARIADO, *Circular Informativa 3/2021, de 27 de septiembre, sobre el ejercicio de su capacidad jurídica por las personas con discapacidad*, pp. 2-3, online: https://notin.es/wp-content/uploads/2021/10/Circular_3-2021_de_la_CP.pdf.
- Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, vol. I, București, Hamangiu, 2022.
- Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, vol. II, București, Hamangiu, 2023.
- Alexandru-Victor DOROȘ, Art. 77, în Ionuț-Florin POPA, Alin-Adrian MOISE (coord.), *Legea notarilor publici, Comentariu pe articole*, Solomon, București, 2016.

- Alba Ferré ESTHER, „La comparecencia ante el Notario de las personas con discapacidad tras la Ley 8/2021”, în *Actualidad Jurídica Iberoamericana*, nr. 17 bis, diciembre, 2022.
- EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE, „Opinion of the European Economic and Social Committee on ‘Accessibility as a human right for persons with disabilities’ (own-initiative opinion)”, (2014/C/177/03), în *Official Journal of the European Union*, C177/15, online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:52013IE3000>.
- Delia FERRI, „Reasonable Accommodation as a Gateway to the Equal Enjoyment of Human Rights: From New York to Strasbourg”, în *Social Inclusion* (ISSN: 2183–2803), 2018, vol. VI, Issue 1.
- Valentina della FINA, Rachele CERA, Giuseppe PALMISANO (ed.), *The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities, A Commentary*, Springer International Publishing, Cham, Switzerland, 2017.
- Emese FLORIAN, Marius-Ioan FLOARE, *Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația*, ed. a IX-a, C.H. Beck, București, 2024.
- Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Aspecte privind mandatul de ocrotire în cadrul volumului omagial*, POPESCU Dan Andrei, GOLUB Sergiu, *O familie pentru Europa, O Europa a familiilor?*, *Studia Emese Florian Dedicata*, Hamangiu, București, 2022.
- Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Aspecte privind principiul accesibilității în materia ocrotirii persoanelor vulnerabile*, în Sorina DOROGA, Dan-Adrian CĂRĂMIDARIU (coord.), *Dreptul ca reacție și reacțiile la drept*, Universul Juridic, București, 2024.
- Gabriela-Rodica GHILE-BUZAN, *Teză de doctorat – „Mecanisme de ocrotire a persoanelor vulnerabile majore în diferite sisteme de drept”*, Timișoara, 2024.
- Codruța GUZEI-MANGU, *Despre reformarea regimului juridic privind ocrotirea persoanei fizice ca urmare a Deciziei Curții*

Constituționale nr. 601/2020, online: <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1640037798-articol-codruta-guzei-mangu.pdf>⁷.

HUMAN RIGHTS COMMISSION (HRC), INTERNATIONAL UNION OF NOTARIES (UINL), *Notarial guide of good practices for people with disabilities: the notary as an institutional support and public authority*.

INSPECȚIA JUDICIARĂ, *Raport cu privire la evaluarea impactului Legii nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte*, București, 2025.

Dorin JOREA, „Petite histoire des mesures de protection des incapables en droit français”, în *SUBB Iurisprudentia* nr. 2/2015, online: <https://studia.law.ubbcluj.ro/index.php/iurisprudentia/article/view/1079>⁸.

Alex Ruck KEENE, Adrian Douglas WARD, „With and without ‘best interests’: the mental capacity act 2005, the adults with incapacity (Scotland) act 2000 and constructing decision”, în *International Journal of Mental Health and Capacity Law*, 2016.

Anna LAWSON, *Article 9: Accessibility*, în Ilias BANTEKAS, Michael Ashley STEIN, Dimitris ANASTASIOU (ed.), *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. A COMMENTARY*, Oxford University Press, United Kingdom, 2018.

Ioan LEȘ, *Elemente de drept notarial*, ed. a III-a, București, C.H. Beck, 2014.

Alin-Adrian MOISE, *Comentariul art. 136*, în Ionuț-Florin POPA, Alin-Adrian MOISE (coord.), *Legea notarilor publici, Comentariu pe articole*, Solomon, București, 2016.

Adina Renate MOTICA, *Dreptul civil al familiei. Raporturile nepatrimoniale. Curs teoretic și practic*, ed. a IV-a, revăzută și adăugită, Universul Juridic, București, 2023,

Daniela NEGRILĂ, David-Domițian BOLDUȚ, *Comentariul art. 111*, în Ionuț-Florin POPA, Alin-Adrian MOISE (coord.), *Legea*

- notarilor publici, Comentariu pe articole*, Solomon, București, 2016.
- Cristina NICOLESCU, *Dreptul familiei*, ed. a II-a, Solomon, București, 2023.
- Liviu POP, *Tratat de drept civil. Nașterea, statica, dinamica și stingerea obligațiilor. Ființa obligațiilor civile*, Universul Juridic, București, 2020, p. 527.
- Liviu POP, Ionuț-Florin POPA, Stelian Ioan VIDU, *Drept civil. Obligațiile*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Universul Juridic, București, 2020.
- Ioan POPA, Alin-Adrian MOISE, *Drept notarial. Organizarea activității. Statutul notarului. Proceduri notariale*, Universul Juridic, București, 2013.
- PRIM-VICEPREȘEDINTELE UNIUNII NAȚIONALE A NOTARILOR PUBLICI DIN ROMÂNIA, Circulara nr. 2890/01.04.2024.
- Marianne SCHULZE, *Understanding the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Handbook on the Human Rights of Persons with Disabilities*, Handicap International, 2010.
- Lavinia TEC, *Autonomia persoanei supuse măsurilor de ocrotire: ideal sau utopie?*, în Rodica CONSTANTINOVICI (coord.), *Ocrotirea majorului. Reforma legislativă realizată prin Legea nr. 140/2022*, Solomon, București, 2023.
- UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 2, (2014), Article 9: Accessibility*, CRPD/C/GC/2, 22 May 2014.
- UNITED NATIONS, COMMITTEE ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH DISABILITIES, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General comment number 1, (2014), Article 12: Equal recognition before the law*, CRPD/C/GC/1, 19 May 2014.
- Dawn WATKINS, Mandy BURTON (ed.), *Research Methods in Law*, ed. a 2-a, Routledge, Abingdon/New York, 2018,

WORLD HEALTH ORGANIZATION, *Mental disorders*, secțiunea Neurodevelopmental disorders, online: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>⁷.

WORLD HEALTH ORGANIZATION, OFFICE OF THE UNITED NATIONS HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS, *Mental health, human rights and legislation. Guidance and practice*, ISBN (WHO) 978-92-4-008074-4.